

**Açıq Cəmiyyət İnstitutu
(Budapeşt Ofisi)**

**Vətəndaşların Əmək
Hüquqlarını Müdafiə Liqası**

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASINDA İNFORMASIYANIN ƏLDƏ EDİLMƏSİ QANUNVERİCİLİK VƏ PRAKTİKA

MONİTORİNGİN NƏTİCƏLƏRİNƏ DAİR HESABAT

Ümumi redaktə və tərtibat:

Sahib Məmmədov

Monitorinqi həyata keçirən heyət:

Sahib Məmmədov

(hüquqşünas\layihənin koordinatoru)

Yulya Qurieva (sosioloq)

İradə Cavadova (hüquqşünas-vəkil)

Şəhla İsmayılova (redaktor)

Leri Qarifulin (hüquqşünas)

Hüseynov Səfər (hüquqşünas)

Məhərrəm Zülfüqarlı (jurnalist)

Orucova Nigar (jurnalist)

Niftəliyeva Könül (jurnalist)

Heyran Əsgərova (redaktor)

Ləman Cavadzadə (könüllü)

Toğrul Məmmədli (könüllü)

Fidan Əlizadə (könüllü)

İsmayılova Aytəkin (tərcüməçi)

Əliyev Elnur (tərcüməçi)

Xəlilov Həmid (maliyyə meneceri)

Əsgərov Qulu (texniki asissent)

Azərbaycan Respublikasında informasiyanın əldə edilməsinin monitorinqinə dair nəticələri özündə əks etdirən bu nəşr Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqası tərəfindən həyata keçirilən və Açıq Cəmiyyət İnstitutu (Budapeşt ofisi) tərəfindən maliyyələşdirilən "Azərbaycan Respublikasında informasiyanın əldə olunma vəziyyəti. Monitorinq və kampaniyaların təşkili" adlı layihə çərçivəsində hazırlanaraq nəşr olunmuşdur.

Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqası

Ünvan: Bakı AZ1007, Koverçkin küçəsi 30, III mərtəbə, ofis № 6

Tel: (994 12) 440 06 57; (994 50) 314 49 14

E-mail: clrpl@bakinter.net; smamedov@rambler.ru

www.clrpl.org

İSBN 9952-25-025-8

M $\frac{1299814351}{121-2005}$ sifarişlə

© VƏHML
© ACİ

M Ü N D Ə R İ C A T

Giriş

4

İnformasiyaya çıxışı təmin edən
qanunvericilik və normativ aktların analizi

9

Dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının yerləşdiyi binalara getmək və
vəzifəli şəxslərlə görüşməklə informasiyanın əldə edilməsi

22

Təşkilatın yazılı sorğuları

25

Jurnalist sorğularının verilməsi

28

Mətbuatın monitorinqi

31

Dövlət və yerli özünüidarə orqanlarına çıxış və onların sahib olduqları
informasiya resurslarının əldə olunması vəziyyətinə
dair sorğunun nəticələri

33

Dövlət hakimiyyət və yerli özünüidarə orqanlarından informasiyaların
əldə edilməsinə və dövlətin informasiya resurslarına
çıxışın mümkünlüyünə dair monitorinq üzrə yekun rəy

42

Monitorinq nəticəsində müəyyən olunmuş
və informasiya əldə olunmasına
mane olan halları doğuran səbəblər

52

Təvsiyələr

54

Əlavə

57

GİRİŞ

Dövlət orqanlarının şəffaflığının və onların xalq qarşısında hesabat vermə istəyinin ən başlıca indikatoru, həmin orqanlardan ictimai və şəxsi əhəmiyyət kəsb edən məlumatların alınmasının asanlıqı və sadə üsullarının mövcud olmasıdır. Dövlət və yerli hakimiyyət orqanlarının şəffaflığı və informasiyaların maraqlı tərəflərə ötürülməsi üçün açıq olması həm də, ölkədə demokratiyanın səviyyəsinin yüksək olmasını və korrupsiyanın səviyyəsinin isə əksinə aşağı olmasının göstəricisidir.

İnformasiyanı əldə etmək və yaymaq hüququ digər hüquq və azadlıqlar içərisində xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Hər birimizin yaşadığı cəmiyyətdə çoxsaylı təsisatlar mövcuddur və bu təsisatların hər birində ictimaiyyət üçün əhəmiyyət kəsb edən informasiyalar bankı vardır. Cəmiyyət üzvünün onun maraqlarına toxunan bu informasiyaları əldə etmək, özü də vaxtında və tam həcmdə əldə etmək hüququ vardır.

Təsadüfi deyildir ki, informasiyanı demokratik cəmiyyətin "oksigeni" adlandırırlar.

İctimai proseslər üzərində idarəçiliyi

həyata keçirən hər bir dövlət və yerli özünüidarə orqanı cəmiyyətin maraqlarına toxunan bu informasiyaları cəmiyyətlə bölüşməyə borcludur. Təəssüflə qeyd olunmalıdır ki, məhz dövlət və özünüidarə orqanları informasiyanın, özü də cəmiyyətin maraqları üçün nəzərdə tutulan və açıq olan informasiyanı cəmiyyət üzvlərinə çatdırmaqda maraqlı deyildir. Onlar bu işi yalnız o zaman görürlər ki, onları buna mükəmməl mexanizmlərə malik olan qanunlar və vətəndaş cəmiyyəti məcbur edir.

Hər bir demokratik dövlət söz və informasiya azadlığının təmin olunması, ölkədə yaşayan bütün insanların mənsubiyyətindən asılı olmayaraq informasiyalara çıxışını təmin etmək üçün ilk növbədə bu azadlığı təmin edən mükəmməl norma və mexanizmlər yaratmalıdır.

Azərbaycan Respublikasında informasiya azadlığının təmin olunması və hər bir şəxsin informasiya əldə etməsi üçün zəruri olan qanunvericilik bazası yaradılmışdır və bu proses davam etməkdədir. Ölkə bu fundamental azadlığı təmin etmək üçün dövlət üzərinə öhdəlik qoyan əsas beynəlxalq normalara tərəfdar çıxmış, ölkə konstitusi-

yası hər kəsin informasiyanı əldə etmək və yaymaq hüququnu özündə təsbit etmişdir. Ölkədə bu azadlığın təmin olunması üçün bir sıra qanunvericilik aktları və normativ sənədlər qəbul olunmuşdur.

Bununla belə, ümumilikdə yanaşdıqda ölkədə informasiyanın əldə edilməsi istiqamətində olduqca ciddi problemlər qalmaqdadır. Ölkədə korrupsiyanın səviyyəsi görünməmiş həddə çatmışdır.

Ölkədə mövcud olan bir sıra qurumlar, o cümlədən ictimai təşkilatlar və mətbuat orqanları problemin həllini daha mükəmməl qanunların qəbul olunmasında görürlər. Layihəni həyata keçirən təşkilat olaraq biz bu qənaətdəyik ki, qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi vacib bir məsələdir. Bununla belə ölkədə baş alıb gedən hüquqi niqilizm, yüksək vəzifəli dövlət məmurlarının qanunlara etinasız münasibəti qaldıqca, dövlət orqanlarında və vəzifəli şəxslərdə informasiyanı vermək mədəniyyəti və ənənəsinin olmadığı şəraitdə və həmçinin ölkə əhalisinin informasiyanı əldə etmək üçün qayda və qanunlara dair zəruri bilikləri olmadığı halda təkcə mükəmməl normaların mövcudluğu bu azadlığının tam təmin olunması üçün kifayət etməyəcəkdir.

Məhz bu səbəbdən Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqası Açıq Cəmiyyət İnstitutu-Yardım Fondunun Budapeşt ofisi tərəfindən maliyyələşdirilən "Azərbaycan Respublikasında informasiyanın əldə olunma vəziyyəti. Monitoring və kampaniyaların təşkili" adlı layihənin icrasını həyata keçirir.

Layihənin ilk 4 ayı dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının mövcud qanunvericiliyə uyğun olaraq informasiyanın verilməsinə nə dərəcədə hazır olmalarının monitoringi keçirilmişdir.

Monitoring zamanı müxtəlif monitoring alətlərindən istifadə edilmişdir. Nəticədə

dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının - "Hakimiyyətin şəffaflığının" real mənzərəsi alınmışdır.

Tətbiq olunan monitoring alətləri əsasən aşağıdakılar olmuşdur:

Qanunvericiliyin analizi. Informasiya azadlığını və informasiyanın əldə edilməsini təmin edən qanunvericilik aktlarının analizi həyata keçirilmişdir. Analiz olunan normativ aktlar və qanunlar sırasında Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 50 və 57-ci maddələri, Məlumat azadlığı haqqında, Informasiya, informasiyalaşdırma və informasiyanın mühafizəsi haqqında, Ətraf mühitə dair informasiyalara çıxış haqqında, Kütləvi informasiya vasitələri haqqında qanun, Dövlət sirri haqqında, Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında Azərbaycan Respublikası Qanunları, habelə Azərbaycan Respublikası Cinayət və İnzibati xətlər Məcəllələri və s. qanunlar, qərarlar, sərəncamlar vardır. Bu normalar ölkənin tərəfdar çıxdığı beynəlxalq normalarla müqayisəli şəkildə analiz olunmuşdur. Analiz nəticəsində qanunvericilikdə mövcud olan boşluqlar, beynəlxalq standartlara uyğun olmayan və ya zidd olan müddəalar müəyyən olunmuşdur. Analizə cəlb olunan normalar içərisində bu yaxınlarda ölkə parlamenti tərəfindən qəbul olunmuş **İnformasiya əldə etmək haqqında Azərbaycan Respublikası Qanunu** da vardır. Bu analiz nəticəsində qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi üçün təkliflər paketi hazırlanacaq və dövlət orqanlarına təqdim ediləcəkdir.

Dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının yerləşdiyi binalara getmək. Təşkilatın əmək müqaviləsi əsasında işə qəbul etdiyi 3 nəfər jurnalist, 1 nəfər sırayı vətən-

daş rolunu icra edəcək şəxs və bir neçə nəfər könüllü sistemə olaraq dövlət və yerli özünüidarə orqanlarına gedərək açıq tipli informasiyalar əldə etməyə cəhd etmişdir. Bu şəxslər dövlət və yerli özünüidarə orqanlarında olarkən həmçinin bu orqanların qəbul otaqlarındakı vəziyyəti, binalara daxil olma qaydaları, məmurların qəbul vaxtlarına və qaydalarına dair müşahidələr də aparmışlar. Bütün müşahidələr əvvəlcədən hazırlanmış xüsusi blanklarda qeyd olunmuşdur.

Məmurların qəbuluna getmək. Yuxarıda qeyd olunan şəxslər dövlət və yerli özünüidarə orqanlarında olarkən məmurların qəbuluna düşməyə və onlardan açıq tipli informasiyalar almağa çalışmışlar. Bu zaman baş verən bütün hadisələrin qeydiyyatı aparılmış və nəticələr yekunlaşdırılmışdır.

Yazılı sorğuların göndərilməsi. Dövlət və yerli özünüidarə orqanlarına təşkilat adından məktublar göndərərək onlardan açıq tipli informasiyalar tələb olunmuşdur. Göndərilən məktubların sonunda onların bu informasiyanı təqdim etməkdə borclu olmaları və onlar üzərində bu öhdəliyi qoyan konstitusiya, beynəlxalq normalar və qanunların adları və müddəaları xatırlanmışdır. Bu xatırlamanın əsas məqsədi məmurları maarifləndirmək olmuşdur.

Jurnalist sorğularının verilməsi. Təşkilatın monitoringə cəlb etdiyi jurnalistlər fəaliyyətdə olan və aparıcı mətbuat orqanlarında çalışan şəxslər olmuşdur. Onlar iki ay müddətində dövlət və yerli özünüidarə orqanlarına yazılı və şifahi sorğular verərək açıq tipli informasiyalar tələb etmiş və verilən sorğuların uçotunu aparmışlar nəticələrə uyğun yekun hesabat hazırlanmışdır.

Sorğular nəticəsində bu orqanların mətbuat üçün nə dərəcədə açıq olmaları müəyyən olunmuşdur.

Mətbuatın monitoringi. Ölkənin üç aparıcı mətbuat orqanı üç ay ərzində monitoringə cəlb edilmişdir. Bu qəzetlər, kəskin müxalifətçi mövqeyilə seçilən "Azadlıq" qəzeti, müstəqil qəzet olan "525-ci qəzet" müstəqil və rus dilində çıxan "Exo" qəzeti olmuşdur. Üç ay ərzində bu mətbuat orqanında dərc olunan və dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının fəaliyyətinə həsr olunan yazıların qeydiyyatı aparılmışdır. Monitoring zamanı bu mətbuat orqanlarında dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının fəaliyyətinə dair verilmiş bütün informasiyaların ümumi sayı, onların dövlət və yerli özünüidarə orqanının özü tərəfindən yayılması, hansıların jurnalist sorğuları nəticəsində əldə olunması, hansıların başqa mənbələrdən alınması, dövlət və ya yerli özünüidarəetmə orqanında təsdiqlənməsi və ya təsdiqdən imtina olunmasının qeydiyyatı aparılaraq yekun nəticə alınmışdır.

Jurnalistlər, QHT rəhbərləri və ekspertlər arasında sosioloji sorğunun təşkili.

Təcrübəli sosioloqlar tərəfindən həyata keçirilən sorğulara aparıcı KİV nümayəndələri, QHT rəhbərləri və müstəqil ekspertlər, eləcə də dövlət və yerli özünüidarə orqanlarında çalışan məsul işçilər cəlb olunmuşdur.

İstifadə olunan bu alətlərin hər biri üzrə ayrılıqda yekun sənəd hazırlanmış və təqdim olunan monitoring hesabatında əks olunmuşdur. Eyni zamanda hüquqşünaslar tərəfindən həyata keçirilən monitoringin bütün istiqamətləri üzrə vahid rəy hazırlanmışdır.

Təqdim olunan bu kitaba həmçinin monitorinqin nəticələri əsasında hazırlanmış təkliflər də daxil edilmişdir.

Layihənin məhz indi həyata keçirilməsini biz aşağıdakı səbəblərə görə aktual hesab edirik:

- Ölkədə Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında qanun qəbul edilmiş və bu qanunun tətbiqi ilə bağlı prezident xüsusi sərəncam imzalamışdır. Korrupsiyaya qarşı mübarizədə ən effektiv vasitə dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının şəffaflığının təmin olunması və bu orqanların informasiyaların əldə olunmasının qanunvericilik əsasları mükəmməlləşdirilməli və bu orqanlarda məlumatları ictimaiyyətə ötürmək praktikası təşəkkül tapmalıdır.

- Ölkənin qanunvericilik orqanında Milli Məclisdə informasiyanın əldə olunması haqqında daha bir qanun layihəsi müzakirə olunur. Bu layihə geniş ictimai diskussiyalara səbəb olmuş, ATƏT, 19-cu maddə kimi təşkilatlar, Avropa Şurasının müvafiq strukturları tərəfindən analiz olunaraq rəylər verilmişdir.

Monitorinq nəticəsində əldə olunmuş nəticələrə uyğun olaraq strategiya müəyyən olunmuşdur. Layihənin icrasının sonrakı dövründə bu strategiyaya uyğun olaraq aşağıda göstərilən fəaliyyətlərin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur:

Hüquqi fəaliyyət. Bu fəaliyyətin əsasını **strateji məhkəmə çəkişmələri** təşkil edəcəkdir. Təşkilat tərəfindən dövlət və yerli özünüidarə orqanlarına açıq informasiyaların alınması məqsədi ilə verilmiş yazılı sorğulara cavab verməyən, yaxud düz-

gün və vaxtında cavab verməyən orqanlara və məmurlara qarşı məhkəmələrə iddialar veriləcək, məhkəmələr vasitəsi ilə bu orqanlar və ya məmurlar üzərinə təşkilata informasiya vermək öhdəliyinin qoyulmasına səylər göstəriləcəkdir. Məhkəmələrdə iddiaların təmin olunması präsidentlər yara-dacaqdır və məmurlar sonradan bu orqanlarda və vəzifəli şəxslərdə hüquqi və fiziki şəxslərin sorğularına cavab vermək vərdişi yaranacaqdır.

İctimai fəaliyyət. Bu fəaliyyət çərçivəsində dəyirmi masaların və konfransların, o cümlədən mətbuat konfranslarının keçirilməsi, bu tədbirlərin Kütləvi İnformasiya Vasitələrində işıqlandırılması, beləliklə də, informasiyanın əldə olunması ilə bağlı olan problemlərin ictimailəşdirilməsi nəzərdə tutulur.

Siyasi fəaliyyət və ya lobbiçilik. Bu fəaliyyət çərçivəsində monitorinqin nəticələrini, mövcud normaların təkmilləşdirilməsi və qüsurlu praktikanın aradan qaldırılmasına dair təkliflər ölkə präsidentinə, Parlamentə, ayrı-ayrı parlament üzvlərinə təqdim ediləcək və təkliflərin qəbul olunması istiqamətində müttəfiqlərin müəyyənləşdirilməsi istiqamətində işlər həyata keçiriləcəkdir.

Maarifləndirici fəaliyyət. Əslində bu fəaliyyət layihənin ilk mərhələsindən başlanmışdır. Belə ki, layihə çərçivəsində dövlət və yerli özünüidarə orqanlarına göndərilən məktubların sonunda məmurlara tələb olunan informasiyanın açıq tipli olması və bu informasiyanın verilməsi üçün öhdəlik qoyan normaların adları xatırlanmışdır.

Monitorinqin ilkin nəticələrinə əsasla-

naraq müəyyən olunmuşdur ki, ölkədə məlumatın əldə edilməsinin qaydalarını nəinki geniş əhali kütləsi, həmçinin ictimai və siyasi həyatda fəal olan insanlar da bir çox hallarda düzgün bilmirlər. Eyni zamanda məmurların əksəriyyəti də rəhbərlik etdikləri qurumların fəaliyyəti ilə bağlı hüquqi və maliyyə məlumatlarının verilməsinə dair öhdəliklərinin olmasından xəbərsizdir. Bu halı nəzərə alaraq layihə çərçivəsində kütləvi tirajla üç adda yaddaşın hazırlanaraq nəşri nəzərdə tutulur. Bu yaddaşlardan biri jurnalistlər, biri hüquqi və fiziki şəxslər (jurnalist olmayan) üçün, digəri isə məmurlar üçün hazırlanacaqdır. Birinci iki yaddaş jurnalistlərə və jurnalist olmayıb informasiya almaq istəyən hüquqi və fiziki şəxslərə onların informasiya almaq sahəsindəki hüquqlarına və informasiyanın alınma qaydalarına dair olacaqdır. Sonuncu yaddaş isə dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının vəzifəli şəxsləri üçün nəzərdə tutulur. Yaddaşda onların informasiya vermə öhdəliklərinə dair müddəaları özündə əks etdirən normalardan çıxarışlar və şərhlər əks olunacaqdır.

Layihənin coğrafiyası. Layihə əsasən Bakı şəhərini və ətraf əraziləri əhatə edir. Bununla belə monitorinqin nəticələri ilə bağlı həyata keçirilən fəaliyyətlərin bir qismi regionları da əhatə edəcəkdir.

Beləliklə, Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqası layihəni icra edərkən qarşısına qoyduğu əsas məqsəd jurnalistlər, eləcə də jurnalist olmayıb informasiya əldə etmək hüququ olan bütün hüquqi və fiziki şəxslər üçün dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının açıqlığının təmin olunmasına, bu orqanlarda informasiya vermək praktikasının formalaşmasına, informasiya əldə etmək istəyən subyektlərin və informasiya obyektlərinin maarifləndirilməsi və məlumatlılığının artırılmasına yardım etməkdir.

Bu fəaliyyətimizə maliyyə dəstəyi göstərdiyi üçün Açıq Cəmiyyət İnstitutunun Budapeşt ofisinə və onun əməkdaşlarına, layihənin icrasında iştirak edən personala və ekspertlərə, Polşanın İnsan Hüquqları üzrə Helsinki Fonduna, Kütləvi informasiya vasitələrinə dərin minnətdarlığımızı bildiririk.

Sahib Məmmədov

İNFORMASIYAYA ÇIXIŞI TƏMİN EDƏN QANUNVERİCİLİK VƏ NORMATİV AKTLARIN ANALİZİ

Azərbaycan Respublikasının qanunvericilik sistemi

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasında (maddə 148) Ölkənin qanunvericilik sistemi əks olunmuşdur. Bu sistem aşağıdakı şəkildədir:

I.1.Konstitusiya, 2.Referendum aktları, 3.Qanunlar, 4. Prezident fərmanları, 5. Nazirlər Kabinetinin qərarları 6. Mərkəzi İcra Hakimiyyəti orqanlarının normativ aktları:

II.Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı Beynəlxalq normalar Azərbaycan Respublikasının qanunvericilik sisteminin tərkib hissəsidir.

III.Naxçıvan Muxtar Respublikasının ərazisində Naxçıvan MR konstitusiyası və qanunları, Naxçıvan MR Nazirlər Kabinetinin qərarları.

V.Yerli özünüidarə orqanlarının normativ aktları.

Beləliklə, Konstitusiyaya görə Qanun-

lar Konstitusiyaya, prezident fərmanları konstitusiyaya və qanunlara, Nazirlər Kabinetinin qərarları Konstitusiyaya, qanunlara və prezidentin fərmanlarına, mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının normativ aktları Konstitusiyaya, qanunlara, prezident fərmanlarına, Nazirlər Kabinetinin qərarlarına zidd olmamalıdır. Naxçıvan MR Konstitusiyası və qanunları və eləcə də yerli idarəetmə orqanlarının aktları Azərbaycan Respublikası qanunvericilik sisteminə zidd olmamalıdır. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 151-ci maddəsinə əsasən Azərbaycanın tərəfdar çıxdığı beynəlxalq normalar Konstitusiya və referendum aktları istisna olmaqla digər normativ aktlara münasibətdə üstünlük hüququna malikdir və qanunvericilik sisteminə daxil olan aktlarla beynəlxalq normalar arasında koalisiya yarandıqda Beynəlxalq norma tətbiq edilir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 147-ci maddəsinin II bəndinə əsasən Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası birbaşa hüquqi qüvvəyə malikdir. Bu baxımdan onun bir çox müddələri özü-özlü-

yündə icra qüvvəsinə malikdir (*self executing*). Konstitusiyanın 71-ci maddəsinin VI bəndinə əsasən insan və vətəndaş hüquqları və azadlıqları birbaşa qüvvədədir. Bununla belə, konstitusiyada əks olunmuş insan və vətəndaş hüquqları və azadlıqlarının müdafiəsinin həm konstitusion, həm də qanunvericilik təminatı vardır.

İnformasiya azadlığı və informasiyaya çıxışı təmin edən Beynəlxalq və Milli normalar

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası

Azərbaycan Respublikasının 1995-ci ilin noyabr ayında qəbul olunmuş Konstitusiyasının 50 -ci maddəsi məlumat azadlığına təminat verir:

Maddə 50. Məlumat azadlığı

I. Hər kəsin istədiyi məlumatı qanuni yolla axtarmaq, əldə etmək, ötürmək, hazırlamaq və yaymaq azadlığı vardır.

II. Kütləvi informasiyanın azadlığına təminat verilir. Kütləvi informasiya vasitələrində, o cümlədən mətbuatda dövlət senzurası qadağandır.

Konstitusiyanın 57-ci maddəsi isə ölkə vətəndaşlarının dövlət orqanlarına şəxsən müraciət etmək hüququnu özündə əks etdirir:

Maddə 57. Müraciət etmək hüququ

I. Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının dövlət orqanlarına şəxsən müraciət etmək, habelə fərdi və kollektiv yazılı müraciətlər göndərmək hüququ vardır. Hər bir müraciətə qanunla müəyyən edilmiş qaydada və müddətlərdə yazılı cavab verilməlidir.

II. Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının dövlət orqanlarının və onların vəzifəli şəxslərinin, siyasi partiyaların, həmkarlar ittifaqlarının və digər ictimai birliklərin, habelə ayrı-ayrı vətəndaşların fəaliyyətini və ya işini tənqid etmək hüququ vardır. Tənqiddə görə təqib qadağandır. Təhqir və böhtan tənqid sayıla bilməz.

Konstitusiyada əks olunmuş bu müddəalar ölkənin tərəfdar çıxdığı beynəlxalq normalarda əks olunan standartlara uyğun olsa da məlumatın əldə olunmasının konkret mexanizmlərini özündə əks etdirmir.

Eyni zamanda Konstitusiyanın 71-ci maddəsinin III bəndinə əsasən müharibə, hərbi vəziyyət və fəvqəladə vəziyyət və səfərbərlik elan edilərkən insan və vətəndaş hüquqları və azadlıqları qismən və müvəqqəti məhdudlaşdırıla bilər. Lakin Konstitusiyanın 71-ci maddəsinin III bəndinə əsasən belə məhdudlaşmalar və geriçəkilmələr Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq öhdəlikləri nəzərə alınmaqla həyata keçirilə bilər. Beləliklə, Konstitusiyaya Mülki və Siyasi Hüquqlara dair Beynəlxalq Paktın 19-cu və İnsan Hüquqları və Əsas Azadlıqlara dair Avropa Konvensiyasının 10-cu maddəsində nəzərdə tutulmuş hüquq və azadlıqlar da müəyyən olunmuş hallarda məhdudlaşdırıla bilər. Bu hüquq və azadlıqların məhdudlaşdırılmasına adı gədən beynəlxalq sənədlərin özü də yol verir, lakin Konstitusiyada fəvqəladə hallarda hüquq və azadlıqların məhdudlaşdırılmasının konkret mexanizmləri və bu məhdudlaşdırmaları məhdudlaşdıran qaydalar əks olunmamışdır.

Lakin 24 dekabr 2002-ci il tarixində qüvvəyə minmiş "Azərbaycan Respublikasında İnsan Hüquq və Azadlıqlarının Həyata Keçirilməsinin tənzimlənməsi Haqqın-

da" Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası Qanunu Konstitusiyada əks olunmuş hüquq və azadlıqların o cümlədən 50-ci maddədə nəzərdə tutulan məlumat azadlığının məhdudlaşdırılmasına yol verilən halları özündə əks etdirmişdir.

Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı Beynəlxalq Normalar

Azərbaycan Respublikası 1992-ci ilin avqust ayından **"Mülki və Siyasi Hüquqlara dair Beynəlxalq Pakt"** in iştirakçısıdır. Paktın 19-cu maddəsinə görə:

"1. Hər bir insan şəxsi fikri olmaq hüququna malikdir.

2. Hər bir insanın öz fikrini sərbəst ifadə etmək hüququ var. Bu hüquqa dövlət sərhədlərindən asılı olmayaraq hər cür informasiya və ideyaları axtarmaq, almaq, şifahi, yazılı, mətbuat yaxud bədii ifadə formaları vasitəsi ilə, yaxud özü seçdiyi başqa üsullarla yaymaq azadlığı daxildir.

3. Bu maddənin 2-ci bəndində göstərilən hüquqlardan istifadə olunması xüsusi vəzifələr qoyur və məsuliyyət tələb edir. Belə ki, bu bir sıra məhdudiyyətlərlə bağlı ola bilər. Lakin onlar qanunla müəyyənləşdirilməli və aşağıdakıların təmin edilməsi üçün zəruri olmalıdır:

a) başqalarının hüquqlarına və adına hörmət edilməsi üçün;

b) dövlət təhlükəsizliyinin, ictimai asayişin, əhəlinin sağlamlıq, yaxud mədəniyyətini qorumaq üçün"

İnsan hüquqlarının müdafiəsi və əsas azadlıqlara dair Avropa Konvensiyasının 10- cu maddəsi:

1. Hər bir insan öz fikrini ifadə etmək hüququna malikdir. Bu hüquqa öz fikrində qalmaq, dövlət orqanları tərəfindən maneə

olmadan və dövlət sərhədlərindən asılı olmayaraq məlumatları almaq və yaymaq azadlığı daxildir. Bu maddə radio, televiziya və ya kinomatoqrafiya idarələrinin lisenziyalaşdırılmasında dövlətlərə maneə olmur.

2. Vəzifələr və məsuliyyət doğuran bu azadlıqların həyata keçirilməsi qanunla nəzərdə tutulan və demokratik cəmiyyətdə dövlətə təhlükəsizliyinin, ərazi bütövlüyünün və ya ictimai asayişin mənafehi üçün, iğtişaların və cinayətkarlığın qarşısının alınması, sağlamlığın və mədəniyyətin, digər şəxslərin nüfuz və ya hüquqlarının müdafiəsi, konfidensial qaydada əldə edilmiş məlumatların yayılmasının qarşısının alınması, yaxud ədalət məhkəməsinin nüfuzunun və qərəzsizliyinin təmin edilməsi məqsədi ilə zəruri olan formallıqlarla, şərtlərlə, məhdudiyyətlərlə və cərimə sanksiyaları ilə müşayiət edilə bilər.

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi Liander İsveçə qarşı məhkəmə qərarında müəyyən edir ki, informasiya almaq hüququ **"əsasən hökumətlərə insanın başqalarının ona vermək istədiyi informasiyanı almasını məhdudlaşdırmağı qadağan edir"**

Orxus Konvensiyası

Azərbaycan Respublikası Orxus Konvensiyasını 2000-ci ilin mart ayında ratifikasiya etmişdir.

Bu konvensiya iştirakçı dövlətlər üzərində ətraf mühitə dair informasiyalara çıxışı təmin etmək, ictimaiyyətin ətraf mühitə dair qərarların qəbulunda iştirakına şərait yaratmaq və ətraf mühitlə bağlı ictimaiyyətin məhkəmələrə çıxışına hüquqi zəmin yaratmaq öhdəliyini qoyur.

Konvensiyanın həyata keçirilməsini tə-

min etmək məqsədi ilə 2002-ci ilin 12 mart tarixində "Ətraf mühitə dair informasiya almaq haqqında Azərbaycan Respublikası Qanunu" qəbul edilmişdir.

Beləliklə, ölkənin tərəfdar çıxdığı beynəlxalq normalar və bu normalar əsasında məhkəmə və kvaziməhkəmə orqanları tərəfindən qəbul olunmuş prezident qərarlar ölkənin bu sahədə qəbul etdiyi normaların hazırlanmasında ciddi rol oynamalı idi. Təəssüflə qeyd olunmalıdır ki, ölkədə mövcud olan bir sıra qanunvericilik aktları və digər normalar beynəlxalq standartlara tam cavab vermir və bir çox hallarda bir-biri ilə koalisiya təşkil edir. Ölkə Konstitusiyasının 151-ci maddəsi qanunların beynəlxalq normalarla uyğun gəlmədiyi təqdirdə Beynəlxalq normanın müddəasının tətbiq olunmasına dair əks etdirdiyi müddəa deklarativ xarakter daşıyır. Ölkənin məhkəmə praktikasında beynəlxalq normanın hər hansı bir müddəasına istinadən məhkəmə qərarının çıxarılması yox dərəcəsinədir. Aşağıda informasiya azadlığını və informasiyaya çıxışı (informasiyanın əldə olunması) təmin edən, yaxud müəyyən hallarda məhdudlaşdıran əsas normaların qısa analizi ilə tanış olaq.

İnformasiya azadlığını və informasiyaya çıxışı təmin edən Milli normalar

Biz yuxarıda informasiyanın əldə edilməsini təmin edən Konstitusion müddəalar və ölkənin tərəfdar çıxdığı beynəlxalq normaların müvafiq müddəalarını göstərdik. Bu müddəaların birbaşa hüquqi qüvvəsinin olmasına baxmayaraq bu müddəaların tam şəkildə həyata keçməsinə təmin edən qanunvericilik və normativ aktlarının qəbul olunması zərurəti də vardır.

Ölkədə informasiya azadlığının və in-

formasiyanın əldə edilməsinin konkret mexanizmlərini təmin edəcək bir sıra normativ-hüquqi aktlar qəbul olunmuşdur. Lakin bütövlükdə informasiyanın əldə edilməsi hüququnun təmin olunması problematik olaraq qalır. Bunun əsas səbəbləri aşağıdakılardır:

1. Müvafiq qanunvericilik aktları kifayət qədər təkmil deyildir və konkret mexanizmləri yoxdur. Məhz bu səbəbdən hazırda yeni qanun layihəsi ölkə parlamentində müzakirəyə çıxarılmışdır. Eyni zamanda informasiyanın əldə edilməsinə maneə törədən vəzifəli şəxslərə qarşı qanunvericilikdə nəzərdə tutulan sanksiyalar təsirsizdir və "ölü norma" olaraq qalır.

2. Dövlət və özünüidarə orqanlarının və bu orqanlarda çalışan vəzifəli şəxslərin informasiyanı cəmiyyətə ötürmək praktikasısı və istəyi yoxdur.

3. Cəmiyyətin özünün də dövlət və özünüidarə orqanlarından məlumat əldə etmək təşəbbüsləri olduqca aşağı səviyyədədir. Bu sahədə cüzi irəliləyiş yalnız kütləvi informasiya vasitələrində hiss olunur. Həlbuki, hər bir şəxsin informasiya almaq hüququ vardır.

İnformasiyanın növləri

İnformasiya, informasiyalaşdırma və informasiyanın mühafizəsi haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununa görə informasiyalar əldə edilmə qaydalarına görə **açıq informasiya** və **açılması məhdudlaşdırılan informasiyalara** bölünür. Açılması məhdudlaşdırılan informasiyalar öz növbəsində dövlət sirri (dövlət sirri olan informasiyalar haqqında geniş məlumat Dövlət sirri haqqında Azərbaycan Respublikası qanununda verilib) və vətəndaşların, təsisatların, müəssisələrin və təşkilatları

nın mühafizəsi naminə **məxfi** saxlanılan informasiyalara bölünür. Qanun həmçinin informasiyanın sənədləşdirilməsi, informasiyaya mülkiyyət hüququ, müəyyən kateqoriyalı informasiyaların yaradılması və mühafizəsi qaydalarını müəyyən edir. Qanuna görə informasiya əldə etmək hüququ olan subyektlərin dövlət informasiyalarını əldə etmək hüququ vardır. Bu subyektlərin həmçinin özləri haqqında olan informasiyaları əldə etmək ona düzəlişlər etmək və bu informasiyalardan kimin və nə məqsədlə istifadə etmələrinə dair də məlumat almaq hüququ vardır.

Məlumat Azadlığı Haqqında Azərbaycan Respublikası Qanunu

Bu qanun 1998-ci il 19 iyun tarixində qəbul edilmiş və 01 fevral 2000-ci il tarixində dəyişikliklərə məruz qalmış bu qanun qəbul olunan andan onda ciddi çatışmamazlıqların olduğu ortaya çıxmışdır. Qanunda informasiyanın əldə edilməsi üçün mexanizmlərin konkret olmaması və bir çox hallarda abstrakt xarakter daşması bu qanunu deklorativ bir sənədə çevirmişdir.

Bununla belə qanun məlumatın əldə edilməsinin əsas prinsiplərini müəyyən edir. Bu prinsiplər:

- məlumat azadlığının təmin edilməsi;
- məlumatın açıqlığı və onun mübadilə edilməsinin azadlığı;
- məlumatın obyektivliyi, tamlığı və həqiqiliyi;
- məlumatın axtarılmasının, əldə edilməsinin, istifadə olunmasının, yayılmasının və qorunmasının qanuniliyi;
- hər kəsin şəxsi və ailə həyatının sirrinin saxlanılması;
- şəxsiyyətin, cəmiyyətin və dövlətin

təhlükəsizliyinin qorunması.

Bu prinsiplər beynəlxalq standartlara uyğundur və prinsiplərin qanunvericilikdə əks olunması müsbət göstəricidir. Bununla belə, bu prinsiplərin təminatı qanunvericilikdə konkret əks olunmamışdır. Belə ki, qanunun 6-cı maddəsi məlumatın əldə edilməsi üçün təminatları müəyyən edir. Bu təminatlar olduqca deklorativ xarakter daşıyır və digər normalarda məlumatın verilməməsinə görə ciddi cəzalar nəzərdə tutulmur. Bu təminatları bənd-bənd təhlil etsək aşağıdakıları müəyyən etmək olar:

Adı gedən maddəyə görə məlumatın əldə edilməsi aşağıdakı yollarla təmin edilir:

dövlət hakimiyyəti orqanlarının və bələdiyyələrin öz fəaliyyətləri və qəbul olunmuş qərarları barədə məlumatlar vermələri yolu ilə;

dövlət hakimiyyəti orqanlarında məlumatın əldə edilməsi üçün informasiya xidmətlərinin yaradılması ilə;

statistik məlumatlardan, kitabxanaların, arxivlərin və muzeylərin fondlarından, habelə informasiya sistemlərindən maneəsiz istifadə edilməsi ilə;

vətəndaşların həyatı və sağlamlığı üçün təhlükə yaradan fəvqəladə hallar, təbii fəlakətlər və qəzalar barədə əhaliyə dərhal məlumat verilməsi ilə;

dövlətin təhlükəsizliyinə xətdər yaranan fəvqəladə hallar barədə əhaliyə dərhal məlumat verilməsi ilə;

kütləvi informasiya vasitələrində, o cümlədən mətbuatda dövlət senzurasına yol verilməməsi ilə;

normativ hüquqi aktların qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada əhəlinin nəzərinə çatdırılması ilə.

Qanunda əks olunmuş bu müdələrlə

əməl etməyən dövlət orqanı və vəzifəli şəxsin məsuliyyəti digər normativ hüquqi aktlarda ciddi şəkildə müəyyən olunmadığı üçün mahiyyətini itirir və bütövlükdə qanunu "ölü normaya" çevirir.

Məsələn, 6-cı maddənin birinci bəndinə görə dövlət orqanları və bələdiyyələr öz fəaliyyətləri və qəbul etdikləri qərarlar barədə məlumat verməlidirlər. Ölkədə mövcud olan praktika isə bundan ibarətdir ki, bu orqanlar öz fəaliyyətlərini və qəbul etdikləri aktları ictimaiyyətdən gizlədirlər. Bu orqanların əksəriyyətinin İnternet sahifəsi yoxdur və ya varsa da həmin məlumatların əksəriyyəti İnternet sahifəsində məqsədyönlü şəkildə yerləşdirilmir.

Bununla belə qanuna görə "məlumatın verilməməsi barədə məhkəməyə müraciət edilə bilər.

Məlumatın verilməməsinin qanuniliyinin sübuta yetirilməsi vəzifəsi cavabdehin üzərinə düşür"

Qanun həmçinin şəxsi xarakterli informasiyanın toplanması və istifadəsi qaydalarını müəyyən edir.

Lakin bu qanunun praktiki tətbiqi zamanı onda çoxsaylı boşluqların olması müəyyən olundu.

İnformasiya əldə etmək haqqında Azərbaycan Respublikası Qanunu

Yuxarıda qeyd olunduğu kimi Məlumat Azadlığı Haqqında qanun bir çox hallarda deklorativ xarakter daşıdığı üçün yeni qanun qəbul olunması zərurəti ortaya çıxdı. Hazırda Milli Məclis tərəfindən qəbul olunmuş yeni qanun ölkə, xarici ölkə və beynəlxalq təşkilatlar tərəfində müzakirə olunmuşdur.

Qeyd olunmalıdır ki, qəbul olunmuş qanun müzakirəyə çıxarılmış layihənin ilk variantından xeyli fərqlənir və bu fərq

müsbət istiqamətdə olmuşdur. 3-cü oxunuşdan sonra qəbul olunmuş variantda beynəlxalq təşkilatların və ölkə QHT-lərinin təklifləri də qismən nəzərə alınmışdır. Qanun informasiyanın əldə olunması prinsipləri, informasiya sahibinin vəzifələri, sənədlərin reyestri, informasiyanın əldə etməyin formaları, informasiyanın növləri, informasiya sorğusunun təmin edilməsi, imtina halları, məsuliyyət kimi məsələləri əvvəllərdə qəbul olunmuş uyğun qanunlara nisbətən daha mükəmməl şəkildə və konkret mexanizmlər göstərilməklə əhatə etmişdir. Qanunda informasiyanın əldə olunmasının şərtləri, qaydaları və formaları, həmçinin informasiya sahibinin bu cür informasiyanı təqdim etməkdən imtinasının əsasları, ictimai informasiyanın əldə olunmasına qoyulan məhdudiyyətlər və həmin informasiyanın digər qanunlarla tənzimlənməyən hissəsinin açıqlanma və təqdim edilmə qaydaları və informasiyanın əldə olunmasının təşkilinə dövlət nəzarətinin həyata keçirilməsi qaydaları da tənzimlənir.

Qanuna informasiya sorğusunun təqdim edilmə üsulu və informasiyanın əldə etməyin formalarına dair müddəalar daxil edilmişdir. **Bununla belə informasiya sahibinin vəzifəli şəxsinə bilavasitə və ya telefonla müraciət etmək yolu ilə şifahi yolla sorğu vermək üsulu kifayət qədər ciddi mexanizmlərlə yüklənməmişdir. Hazırkı dövrdə qanun informasiya sahibi adlandırılan qurumların vəzifəli şəxslərinə nə bilavasitə, nə də telefonla müraciət etmək əksəriyyət hallarda qeyri-mümkündür.** Bu orqanların informasiyanı təqdim etmək üçün müvəkkil edilmiş orqanları (əsasən mətbuat xidmətləri) əksəriyyət halda ya sorğu verilən informasiya haqqında məlumatsız olur, ya onu yarımçıq təqdim edir və ya informasiyanı bölüşmək-

dən müxtəlif bəhanələrlə yayılır. Beləliklə, layihənin 13-cü maddəsinin 13.1.1. bəndindəki müddə deklarativ xarakter daşıyır. Həmin maddənin 13.1.2. bəndində göstərilən "sorgunu şəxsən təqdim etmək və ya informasiya sahibinə poçt, telefaks, yaxud elektron poçtla göndərmək yolu ilə yazılı" təqdim etmək üsulu digərinə nisbətən daha realdır. Mövcud praktikaya əsaslanaraq demək mümkündür ki, dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının məsul işçiləri yazılı sorğulara əksəriyyət hallarda cavab verirlər. Bununla belə əksəriyyət hallarda bu cavablar qanədici olmur.

Qanunun 14-cü maddəsində informasiyanın əldə edilmə formaları əvvəllərdə qəbul olunmuş qanunlara nisbətən daha konkret mexanizmlər göstərilməklə əks olunub. **Bununla belə informasiya sahibinin sorğuya cavab verməkdən imtina etməsinin əsaslarına dair müddəalar əksəriyyət hallarda sorğu sahibinə imtina üçün bəhanələr verir. Layihənin 19-cu maddəsinin 19.1.2. bəndində göstərilən hal da (tələb olunan informasiyanın informasiya ehtiyatlarında olub- olmaması) informasiya sahibinə imtina üçün geniş imkanlar yaradır.**

Qanunun 17-ci maddəsinin 17.2. bəndinə əsasən informasiya sahibi sorğu edilən informasiya malik olmadıqda onun mövcud ola biləcəyi yeri tapmaqda sorğuçuya kömək göstərməlidir. Eyni zamanda qanunun 20-ci maddəsinin 20.1.3. bəndinə görə informasiya sahibi soruşulan informasiyanın ona aid olmadığı halda onu aidiyyatı informasiya sahibinə göndərməlidir. Bu müddəalar informasiya əldə etmək üçün imkanlar yaratsa da layihənin informasiya sorğusunun icrasında imtina hallarının əks olunduğu 21-ci maddəsinin 21.1.2. və 21.1.3. bəndləri müraciət etmiş sorğuçunun sorğusunu aidiyyatı informasiya sahi-

binə göndərməmək üçün əsaslar verir.

İnformasiya sorğusunun icra müddətləri üçün 7 gün müəyyən olunur. Bu müddət ərzində həmin informasiya öz əhəmiyyətini itirərsə, sorğuya dərhal, bu mümkün olmadıqda isə 24 saatdan gec olmayaraq cavab verilməlidir. Qanuna görə insan həyatı, sağlamlığı, yaxud şəxsin azadlığı üçün real təhlükə yarandığı hallarda axtarılması və hazırlanması müəyyən vaxt tələb edən informasiya 48 saat ərzində (bayram və istirahət günləri istisna olmaqla) təqdim edilir. Müəyyən hallarda informasiya sorğusunun icra müddəti daha 7 gün uzadıla bilər və bu barədə 5 gün müddətində sorğuçuya məlumat verilməlidir. Layihədə müəyyən hallarda informasiyanın əldə olunmasına görə ödəniş tətbiq oluna bilər, lakin bu ictimai informasiyalara şamil olunmur.

Qanunun informasiyanın sorğu vasitəsi ilə verilməsi ilə yanaşı, onun heç bir sorğu olmadan da açıqlanması qaydaları əks olunmuşdur. Qanunun 29-cu maddəsində informasiya sahibinin informasiyanı açıqlamaq vəzifəsi müəyyən olunur. 29.1. maddəsinə görə İnformasiya sahibi cəmiyyətin maraqlarını daha asan və daha operativ şəkildə təmin etmək, çoxsaylı informasiya sorğularını azaltmaq məqsədilə malik olduğu, ictimai vəzifələrin yerinə yetirilməsi nəticəsində yaradılmış, yaxud əldə olunmuş informasiyaları açıqlamalıdır. Qanunda açıqlanmalı olan informasiyalar sadalanır. Qanunun bu maddədə əks olunmuş tələblərinə əməl olunması doğrudan da informasiya sahibinə yönələn sorğuların sayını kifayət qədər azaltmış olardı. İnformasiyalar İnternet informasiya ehtiyatlarında, kütləvi informasiya vasitələrində, rəsmi nəşrlərdə açıqlanmalıdır. Sadalanan informasiyalar həmçinin kitabxanalarda, ictimai informasiya mərkəzlərində, kütləvi istifadənin müm-

kün olduğu digər yerlərdə sənədlərlə tanışlıq üçün şərait yaradılması yolu ilə və eləcə də qanunvericilikdə nəzərdə tutulan başqa üsullarla açıqlanmalıdır.

Qanunun bu hissəsi doğrudan da ölkədə informasiya əldə edilməsi üçün geniş şərait yarada bilər. Lakin bu qanunda və ölkədə mövcud olan digər aidiyyəti normativ sənədlərdə informasiya sahibi üzərinə konkret mexanizmlərə malik olan ciddi öhdəliklər bu öhdəliklərdən yayınanlara isə hər hansı ciddi cəza nəzərdə tutulmur.

Qanun dövlət və bələdiyyə orqanları üzərində 29.1. maddəsində göstərilən ictimai informasiyaları açıqlamaq üçün İnternet informasiya ehtiyatları yaratmaq öhdəliyi qoyur. Qanunun keçid müddəalarına görə informasiya sahibləri qanun qüvvəyə mindikdən sonra ən gec 1 il müddətində öz İnternet informasiya ehtiyatını yaratmalıdırlar.

Qanunun 34-cü maddəsi informasiyanın təsnifatını verir. Qeyd olunmalıdır ki, qanun hazırda qüvvədə olan digər qanunlarda informasiyanın növləri haqda olan müddəaları təkrarlayır. Qanun layihəsinə görə əldə olunma növünə görə informasiya **ümumi istifadə üçün açıq və açılması məhdudlaşdırılan informasiyalara** bölünür. Əldə olunması məhdudlaşdırılmayan informasiyalar açıq informasiya hesab olunur. Əldə edilməsi qanunla məhdudlaşdırılan informasiyalar hüquqi rejiminə görə **məxfi və gizli (konfedensial)** olur.

Qanun informasiyanın xidməti istifadə üçün nəzərdə tutulmuş hesab edilməsinin əsaslarını və qaydalarını da müəyyən edir. Qanunda belə informasiyaların siyahısı verilir. Burada qeyd etmək lazımdır ki, siyahıda mövcud olan mücərrəd müddəalar dövlət və bələdiyyə orqanlarının məsul vəzifəli şəxslərinə ictimaiyyət üçün açılması arzu olunmayan informasiyaları da xidməti

istifadə üçün nəzərdə tutulmuş hesab etməyə imkan verir. Məsələn, layihənin 35.2.5. maddəsində göstərilir ki, vaxtından əvvəl açıqlanması dövlət orqanında fikir mübadiləsini, məsləhətləşmə prosesini pozacaq və ya poza biləcək informasiya son qərar qəbul olunanadək xidməti informasiya sayıla bilər. Bu müddəanın mücərrəd olmasından sui-istifadə olunacağı heç bir şübhə doğurmur. Bununla belə layihədə informasiyanın xidməti istifadə üçün nəzərdə tutulmuş hesab edilməsinə məhdudiyyətlər də nəzərdə tutulmuşdur və belə informasiyaların siyahısı verilmişdir. Qanun layihəsində həmçinin fərdi məlumatların əldə edilməsinə məhdudiyyətlər qoymaqla onu xidməti istifadə üçün nəzərdə tutulmuş hesab etməyin mümkünlüyü əks olunmuş və belə informasiyaların siyahısı verilmişdir.

Qanun layihəsinin bu istiqamətdə mövcud olan əvvəlki qanunlardan əsas fərqlərindən biri də qanunun icrasına nəzarət üçün mexanizmlərin nəzərdə tutulmasıdır. Qanunun 42-ci maddəsinə əsasən qanunun icrasına nəzarəti informasiya sahibinin rəhbəri-xidməti qaydada, yuxarı orqan-tabeçilik əsasında və İnformasiya Məsələləri üzrə Müvəkkil- qanunla müəyyənləşən yolla həyata keçirir. Qanunda İnformasiya Məsələləri üzrə Müvəkkilə dair tələblər, onun seçilmə qaydası, statusu, səlahiyyətləri, vəzifələri, hüquqları və eləcə də şikayətlərə baxılma qaydaları, Müvəkkilin göstərişləri, onların icrası qaydaları da müəyyən olunur.

İnformasiyanın əldə olunmasına nəzarət edən orqanın yaradılması özlüyündə müsbət hal kimi qiymətləndirilsə də onun məhdud səlahiyyətlərə malik olması, vəzifələrini icra etmək üçün konkret mexanizmlərin olmaması bu təsisatın lazımı effekt verəcəyini şübhə altına alır.

Ətraf mühitə dair informasiya almaq haqqında Azərbaycan Respublikası Qanunu

Bu qanun Orxus Konvensiyasında ətraf mühitə dair informasiyaların verilməsi və imtinalar zamanı məhkəmələrə çıxışın mü-kəmməl təminatına dair əks olunan bütün tələbləri əhatə etmir. Amma ölkə Konstitusiyasına görə Respublikanın tərəfdar çıx-dığı Beynəlxalq Normalar qanunlara nisbə-tən üstündür və birbaşa qüvvəyə malikdir. Həmçinin bu qanun məlumat azadlığı haq-qında qanuna nisbətən daha təkmil və mü-tərəqqidir. Qanun təkcə kütləvi informasi-ya vasitələrinə deyil istənilən şəxsə dövlət və yerli özünüidarə orqanlarından ətraf mühitə, o cümlədən yer, atmosfer və canlı orqanizmlər haqqında informasiya almaq hüququ verir. Bu zaman məlumatı istəyən tərəf üçün informasiyanı hansı məqsədlə almaq istəməsini əsaslandırmaq şərti qoyu-la bilməz. Qanuna görə ətraf mühitə dair informasiya, əldə edilməsi qaydasına görə alınması məhdudlaşdırılan və açıq infor-masiya növlərinə bölünür. Alınması mə-hdudlaşdırılan informasiya istisna edilmək-lə, hər bir şəxs zamanından asılı olmayaraq və şərt qoyulmadan ətraf mühitə dair infor-masiya almaq hüququna malikdir.

Qanuna görə sorğu müvafiq dövlət və yerli özünüidarə orqanına yazılı formada verilməlidir. Sorğuya 1 ay müddətində cavab verilməlidir. Sorğu mürəkkəb olduqda və ona cavab vermək əlavə araşdırmalar tələb etdikdə informasiyanı verməli olan tərəf ilkin cavab verməklə cavabın müddə-tini daha bir aya qədər uzada bilər. Müraciət və sorğunun əhatə etdiyi məlumatlar vaxtında verilmədikdə əhəmiyyətini itirir-sə, cavab dərhal, bu, mümkün olmadıqda 24 saat ərzində verilir. Qanuna görə infor-masiyanı verməli olan dövlət və ya yerli

özünüidarə orqanı informasiyanı vermək-dən imtina etdikdə ən gec 10 gün müddə-tində səbəbləri göstərilməklə sorğu verə-nə cavab verməlidir. İmtinadan məhkəmə-yə şikayət verilə bilər.

Bütövlükdə götürüldükdə qanun dövlət və yerli özünüidarə orqanları tərəfindən in-formasiyanın verilmə qaydalarını və mexa-nizmlərini detallı şəkildə əks etdirir.

Qanuna əsasən dövlət orqanları Kütlə-vi informasiya vasitələrinə mütəmadi ola-raq (qanun müddətləri dəqiq göstərir) ətraf mühitin vəziyyətinə dair məlumat təqdim etməli və illik hesabatları dərc etdirməli və ictimaiyyət üçün açıq olan elektron mə-lumat bazasına malik olmalıdır. Beləliklə, bu qanun bütövlükdə Orxus Konvensiya-sında və ölkənin tərəfdar çıxdığı digər bey-nəlxalq normalarda əks olunan minimal standartlara uyğundur və bir çox hallarda beynəlxalq normalara nisbətən daha üstün standartlar müəyyən edir. Bununla belə bu qanunda əks olunan tələblərə etinasız ya-naşan dövlət və yerli özünüidarə orqanları-na və vəzifəli şəxslərə qarşı praktik olaraq heç bir ciddi cəza nəzərdə tutulmadığından qanun ətraf mühitə dair informasiyaların əldə edilməsinə tam şərait yaratmır.

Kütləvi informasiya vasitələri haqqın-da

Azərbaycan Respublikası Qanunu

Qanun 7 dekabr 1999-cu il tarixində qə-bul olunmuş və müxtəlif vaxtlarda qismən dəyişdirilmişdir.

Qanun KİV üzərində hər hansı senzura-nı və bu məqsədlə hər hansı dövlət quru-munun yaradılmasını qadağan edir. Qanu-nun 8-ci maddəsi Kütləvi informasiya vasi-təsinin məlumat hüququnu özündə təsbit edir. *KİV cəmiyyətdəki iqtisadi, siyasi, ic-timai və sosial durum haqqında, dövlət or-*

qanlarının, bələdiyyələrin, idarə, müəssisə və təşkilatların, ictimai birliklərin, siyasi partiyaların, vəzifəli şəxslərin fəaliyyəti barədə operativ və doğru-dürüst məlumat hüququna malikdir. Bu orqan və vəzifəli şəxslər tərəfindən məlumat sorğu əsasında, yaxud mətbuat konfransları vasitəsi ilə, yaxud hər hansı başqa formada verilə bilər.

Sorğular yazılı və şifahi formada verilə bilər. Məlumatın əldə edilməsi barədə yazılı sorğuya müvafiq qanunvericiliyə uyğun qaydada və müddətlərdə baxılır. Verilən sorğu operativliyini tez itirdiyi təqdirdə ona 24 saatdan gec olmayan müddətdə cavab verilməlidir.

Qanunda informasiya mənbələrinin müdafiəsi üçün də təminatlar nəzərdə tutulmuşdur. Qanuna əsasən redaksiya və ya jurnalist şəxsin gizli saxlamaq şərti ilə verdiyi məlumatı xəbər və materiallarda açıqlamamalı, adını bildirməmək şərti ilə verilən məlumatda müəllifin kimliyini göstərməməlidir.

Kütləvi informasiya vasitəsinin nümayəndəsi məlumatı verməkdən imtina edən dövlət və bələdiyyə orqanlarından, habelə idarə, müəssisə və təşkilatlardan, ictimai birliklərdən, siyasi partiyalardan və ya vəzifəli şəxslərdən qanunvericiliyə müvafiq şəkildə şikayət vermək hüququna malikdir.

Kütləvi informasiya vasitəsinə informasiyanın verilməsinə mane olan və qanunsuz olaraq senzura tətbiq edən şəxslərə qarşı mülki, inzibati və cinayət cəzası tətbiq edilə bilər.

Dövlət sirri haqqında Azərbaycan Respublikası Qanunu

Qanun 7 sentyabr 2004-cü il tarixində qəbul olunmuşdur. Qanun ölkənin təhlükəsizliyini təmin etmək məqsədi ilə məlu-

matların dövlət sirrinə aid edilməsi, mühafizəsi və istifadə edilməsi, onların məxfiləşdirilməsi və ya məxfiliyinin açılması ilə əlaqədar yaranan münasibətləri tənzimləyir.

Qanun dövlət sirri kateqoriyasına dövlətin hərbi, xarici, siyasi, iqtisadi, kəşfiyyat, əks-kəşfiyyat və əməliyyat-axtarış fəaliyyəti ilə bağlı olub, dövlət tərəfindən mühafizə edilən və yayılması ölkənin təhlükəsizliyinə ziyan vura bilən məlumatlardır. Qanunun 8-ci maddəsi məlumatların məxfilik dərəcəsini müəyyən edir. Məlumatlar məxfilik dərəcəsinə görə "Xüsusi əhəmiyyətli", "tam məxfi", və "məxfi" kimi qruplara bölünür.

Qanunun 5-ci maddəsində dövlət sirri təşkil edən məlumatların siyahısı verilir. Verilən siyahı bir çox hallarda konkret deyildir və ümumi xarakter daşıyır. Bu isə öz növbəsində praktik olaraq istənilən məlumatın bu və ya digər şəkildə dövlət sirrinə aid etməyə imkan verir. Qanunun bu şəkildə olması dövlət və yerli özünüidarə orqanlarına məlumatları verməmək üçün geniş imkan açmaqla yanaşı, həmçinin məlumatı əldə edən və yayan şəxslərə qarşı cinayət və inzibati cəza tətbiq etməyə imkan yaradır.

Qanunun 7-ci maddəsi dövlət sirrinə aid edilməyən və məxfiləşdirilməyən məlumatların siyahısını verir. Bununla belə, bu siyahıda heç də açıq xarakter daşıyan bütün məlumatların adı dəqiq göstərilməmişdir ki, bu da öz növbəsində əslində açıq olan amma, qanunda bilavasitə göstərilməyən məlumatların dövlət sirri kimi təsnif olunmasına şərait yaradır.

Bu qanunun tətbiqini təkmilləşdirmək məqsədi ilə 2002-ci il tarixində ölkə prezidenti tərəfindən imzalanmış xüsusi fərman KİV üzərinə əlavə öhdəliklər də qoyur. Belə ki, KİV rəhbəri və ya redaksiya mə-

lumatın dövlət sirrinə aid olub olmaması üçün müvafiq dövlət orqanına sorğu verib dəqiqləşdirmə aparmalı və yalnız həmin orqanın razılığından sonra məlumatı dərc etməlidir. Həmin orqana verilən sorğuya cavab 7 gün ərzində cavablandırılır. Əgər məlumat dövlət sirrinə aid edilsə bu zaman redaksiya həmin məlumatın mənbəyi barədə müvafiq orqana məlumat verməyə borcludur. Bu şərtlərin mövcudluğu fərmanın icrasını mümkünsüz edir. Beləliklə, hakimiyyət orqanları istənilən KİV-i dövlət sirrini yaymaqda suçlandırmaq imkanı əldə etmiş olur. Qanunun təkmilləşdirilməsi üçün müəyyən cəhdlər olsa da təqdim olunan yeni layihələr mövcud qanundan ciddi surətdə fərqlənmir. Bütövlükdə qanun ölkədə məlumat azadlığını məhdudlaşdırır və Konstitusiyanın müvafiq maddəsi və ölkənin beynəlxalq öhdəlikləri ilə bir çox hallarda ziddiyyət təşkil edir.

Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında Azərbaycan Respublikası Qanunu

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi tərəfindən "Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında" qanun qəbul edilmişdir. 2005-ci ilin yanvar ayında qüvvəyə minən bu qanun korrupsiyaya qarşı mübarizə kampaniyasının təşkili istiqamətində əsas tədbirlərdən biri sayıla bilər. Qeyd etmək lazımdır ki, bu qanunun qəbul edilməsi və qüvvəyə minməsi Avropa şurasına qəbul olunarkən, Respublikamızın qəbul etdiyi öhdəliklərdən biri idi.

Qanun maddələrinin öyrənilməsi və təhlil edilməsi zamanı belə bir nəticəyə gəlmək olar ki, bu qanun daha çox deklarativ xarakter daşıyır. Hesab edirik ki, qanunun tətbiq edilməsi korrupsiyaya qarşı mübarizədə güclü təsir vasitəsinə çevrilə bilməyəcəkdir. Korrupsiya ilə bağlı cinayət-

lərin institusional bazası demək olar ki, yoxdur. Azərbaycan Respublikasının qüvvədə olan Cinayət Prosessual Məcəlləsi bütün növ cinayətlərin, o cümlədən korrupsiya sahəsinə cinayətlərin araşdırılması üçün vahid çərçivələr müəyyən etmişdir. Respublikanın hüquq-mühafizə orqanları korrupsiyaya qarşı mübarizədə onların qarşısına qoyulmuş vəzifələrin öhdəsindən gələ bilmirlər. Hesab edirik ki, bunun səbəblərindən biri də, orqanlar arasında koordinasiyanın zəif olması və diqqətin daha çox korrupsiya mənbələrinə deyil, onun yaratdığı nəticələrə yönəlməsidir.

Qanunun 4.2. maddəsində deyilir ki, korrupsiyanın qarşısının alınması sahəsində ixtisaslaşmış orqan funksiyalarını Dövlət Qulluğunu İdarəetmə Şurası yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə komissiya həyata keçirir. Komissiyanın tərkibi icra, qanunvericilik və məhkəmə hakimiyyəti orqanları tərəfindən təyin edilən üzvlərdən ibarətdir.

Korrupsiyaya qarşı Azərbaycan Respublikası qanunun 5-ci maddəsinə əsasən vəzifəli şəxslər komissiya tərəfindən müəyyən edilmiş qaydada məlumatlar təqdim etməlidirlər. Bu məlumatlar vəzifəli şəxslərin gəlirlərinin mənbəyini, növünü və məbləğini özündə əks etdirməlidir.

Eyni zamanda qanunun 5.2.-ci maddəsi şəffaflıq və informasiya əldə etmək hüququ prinsiplərini pozaraq ictimai vəzifəli şəxslərin maliyyə deklarasiyasının açıqlanmasına qadağa qoyur. Təqdim olunmuş məlumatlar kommərsiya və bank sirlərinə bərabər tutulur. Bu məlumatları yayan şəxslər isə qanunla müəyyən edilmiş qaydada məsuliyyətə cəlb edirlər.

Sözü gedən qanun gəlirlər və əmlak haqqında bəyannamələri vergi orqanlarına deyil, xüsusi olaraq yaradılmış korrupsiyaya qarşı mübarizə komissiyalarına təqdim

edilməsi nəzərdə tutulur ki, bu komissiyaların işində şəffaflığın lazımı dərəcədə təmin edilməsinə görə olunan mövcud informasiyalar ilə manipulyasiya etmək imkanları yaranacaqdır. Hesab edirik ki, qanun hazırlayanlar korrupsiyanın cəmiyyətin təhlükəsizliyi və sabilliyinə nə dərəcədə təhlükə yaradacağını sona qədər dərk etməmişlər.

Hakimiyyət tərəfindən bəyan edilən aşkarlıq və şəffaflıq ideyaların lazımcına həyata keçirilməməsi, qanunu vətəndaşların gözündə nüfuzdan salır və əhalinin korrupsiyalaşmış memurlara qarşı inamsızlığı dövlətin cəmiyyət tərəfindən qazandığı dəstəyi zəiflədir.

Korrupsiyaya qarşı mübarizədə ictimai dəstək çox mühüm əhəmiyyət daşıyır. Buna görə də cəmiyyətin dəstəyinin artırılması istiqamətində görülən tədbirlər, bütün antikorrupsiya tədbirləri əsas hissəsini təşkil etməlidir.

Korrupsiya cəmiyyətin sabitliyi və təhlükəsizliyi üçün kəskin problemlər və təhlükə yaradır ki, bu da demokratik institutların fəaliyyətinə, davamlı inkişaf, qaydalara riayət olunmasına böyük zərbələr vurur. Bu təhlükəni nəzərə alaraq BMT 2003-cü ilin dekabr ayının 9-da korrupsiyaya qarşı Konvensiya qəbul etmişdir.

Konvensiyaya qoşulmuş hər bir ölkə ölkədaxili hüquq sisteminin prinsiplərinə uyğun olaraq korrupsiyaya qarşı mübarizə siyasətini işləyib hazırlayır və həyata keçirir. Bu siyasətin həyata keçirilməsində cəmiyyətin iştirakı, düzgünlük, şəffaflıq və məsuliyyət prinsipləri hökmən nəzərə alınmalıdır. Korrupsiya ilə mübarizənin zəruriliyini nəzərə alaraq hər bir ölkə konvensiyanın 10-cu maddəsinə uyğun olaraq korrupsiyaya qarşı mübarizənin şəffaflığını artırmaq üçün daxili qanunvericiliyi təməl prinsiplərinə uyğun olaraq tədbirlər gör-

məlidir. Bu cür tədbirlərə aşağıdakıları aid etmək olar.

- Qərarlar qəbul edən səlahiyyətli orqanlara müraciət prosedurlarının sadələşdirilməsi.

- Bu orqanların fəaliyyəti, qərarlar qəbul edilməsi prosesi haqqında əhalinin informasiyalı olması üçün prosedurların qəbul edilməsi.

Hesab edirik ki, korrupsiyaya qarşı mübarizə qanun səlahiyyəti orqanlar tərəfindən qərarların qəbul edilməsində, şəffaflığın təmin edilməsi prosesi, informasiya almaq imkanları, beynəlxalq hüquqi sənədlərin tələblərinə lazımı səviyyədə cavab vermir.

İnformasiyanın əldə olunmasına maneələrin yaradılmasına və informasiyanın verilməməsinə görə məsuliyyət

Yuxarıda Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının müvafiq maddələrində və ölkənin tərəfdar çıxdığı beynəlxalq normalarda informasiya azadlığının təmin olunmasına yönələn müddəaları təmin etmək məqsədi ilə müxtəlif vaxtlarda qəbul olunmuş qanunları qısa analiz edərkən müəyyən etdik ki, bu qanunlarda informasiyanın əldə edilməsini təmin edən müddəaların bir çoxu konkret mexanizmlərə malik deyillər, yaxud əks olunmuş mexanizmlərin praktikada tətbiqi olduqca problemlidir. Hazırda ölkə parlamentinin qəbul etdiyi yeni qanun və Ətraf mühitə dair informasiya almaq haqqında Azərbaycan Respublikası Qanunu bir qədər mükəmməl mexanizmlərə malikdir. Bununla belə, qanunların mükəmməl olması bütün problemləri həll edə bilmir. Bu qanunların praktikada tətbiqi zamanı məmur özbaşnalığının qarşısının alınması üçün həm də

ciddi sanksiyaların olması olduqca zəruridir. Təəssüflə qeyd olunmalıdır ki, informasiyanın əldə olunmasına maneə yaran, informasiyanı səbəb olmadan verməyən, yaxud vaxtında və tam verməyən və zifəli şəxsi ciddi bir cəza gözləmir. Ümumiyyətlə əgər informasiya vətəndaşa və ya hər hansı hüquqi və fiziki şəxsə verilməmişsə, buna görə qanunvericilikdə birbaşa heç bir cəza nəzərdə tutulmur. İstisna yalnız kütləvi informasiya vasitələrinə və ya jurnalistə informasiyanın verilməməsi, yaxud mane olmaqla bağlı cəzalardır. Amma ölkənin cinayət və inzibati xətlər məcəllələrində nəzərdə tutulmuş bu müddəalar da əslində işlək deyildir və tətbiq olunmur.

Məsələn, ölkənin Cinayət Məcəlləsində yalnız "Jurnalistin qanuni peşə fəaliyyətinə mane olma" maddəsi daxil edilmişdir. Bu maddə isə ***zor tətbiq etməklə və ya zor tətbiq etmə hədəsi ilə məlumatı yaymağa və ya məlumatı yaymaqdan imtinaya vadar etməyə görə nəzərdə tutulur.***

Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətlər Məcəlləsinin 186.1. maddəsinə əsasən "qanunvericiliklə müəyyən olunmuş müddətdə jurnalist sorğusuna cavab

verməməyə görə;

- şərti maliyyə vahidinin 40 mislindən yetmiş mislinədək miqdarda cərimə edilir”

186.2. Qanunvericiliklə qorunan informasiyalar istisna olmaqla, jurnalistə informasiyanın verilməsi üzərinə məhdudiyyətlər qoymağa və ya informasiya verilməsindən imtina etməyə görə;

– şərti maliyyə vahidinin altmış mislindən doxsan mislinədək miqdarda cərimə edilir”

İnzibati cəzanın və ya cinayət cəzası tətbiq olunduqdan sonra məmurun informasiya vermək öhdəliyinin qalıb qalması müəyyən olunmur. Halbuki bir çox ölkələrdə cəzanın tətbiqi məmuru informasiyanı vermək öhdəliyindən azad etmir, əksinə qanunvericilik birbaşa göstərir ki, məmur vermədiyi informasiyanı cəza tətbiq olunduqdan dərhal sonra verməlidir.

Nəzərə alsaq ki, ölkədə qanunlara etinasızlıq, xüsusən də dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının məsul şəxsləri tərəfindən etinasızlıq mövcuddur, onda ciddi cəzanın olmadığı şəraitdə hətta mükəmməl qanun da mövcud praktikada ciddi dəyişikliyə gətirməyəcəkdir.

DÖVLƏT VƏ YERLİ ÖZÜNÜİDARƏ ORQANLARININ YERLƏŞDİYİ BİNALARA GETMƏK VƏ VƏZİFƏLİ ŞƏXSLƏRLƏ GÖRÜŞMƏKLƏ İNFORMASIYANIN ƏLDƏ EDİLMƏSİ

Dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının yerləşdiyi binalara gedərək informasiya sahiblərindən istənilən informasiyanın bilavasitə əldə edilməsi istiqamətində həyata keçirilən monitoring bu sahədə mövcud olan problemləri daha qabarıq şəkildə üzə çıxarmışdır.

Təşkilatın bu işə cəlb etdiyi jurnalistlər, sırasıyla vətəndaş qismində çıxış edən şəxslər iki ay müddətində müxtəlif dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının binasına gedərək açıq tipli informasiya əldə etməyə çalışmışdır. Bu şəxslər dövlət və yerli özünüidarə orqanlarında olarkən həmçinin bu orqanların qəbul otaqlarındakı vəziyyəti, binalara daxil olma qaydaları, məmurların qəbul vaxtlarına və qaydalarına dair müşahidələr də aparmışdır. Bütün müşahidələr əvvəlcədən hazırlanmış xüsusi blanklarda qeyd olunmuşdur.

Monitoringi həyata keçirən şəxslər bu orqanlarda olarkən informasiyanı əldə etmək üçün iki üsuldən istifadə etmişlər. Bu üsullardan biri informasiyanın bu orqanların hər hansı bir strukturundan (məsələn, ümumi şöbədən, yaxud hər hansı istiqamət üzrə ixtisaslaşmış strukturdan) əldə edil-

məsi, ikincisi isə məlumatın vəzifəli şəxsdən alınması.

Ümumiyyətlə bütövlükdə 40 dövlət, yerli özünüidarə orqanı, yaxud əhalinin maraqlarını təmin edən kommersiya strukturu (məsələn, elektrik enerjisinin satışı ilə məşğul olan monopolist təşkilat) seçilmişdir. Bu təşkilatlar aşağıdakılar olmuşdur:

1. Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyi
2. Bakı Şəhər Texniki İnventarlaşdırma və Mülkiyyət Hüquqlarının Qeydiyyatı İdarəsi
3. Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyi
4. Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi
5. Bakı şəhər Binəqədi Rayon İcra Hakimiyyəti
6. Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyi
7. Bakı şəhər Yasamal Rayon Bələdiyyəsi
8. Bakı şəhər Yasamal Rayon İcra Hakimiyyəti

9. Azərbaycan Respublikası İqtisadi İnkişaf Nazirliyi Sahibkarlığın İnkişafı Departamenti
10. Barmek Azərbaycan Elektrik Şəbəkəsi Sumqayıt Regional idarəsi
11. Sumqayıt şəhər İcra Hakimiyyəti
12. Sumqayıt şəhər Bələdiyyəsi
13. Azərbaycan Dövlət Tibb Universiteti
14. Azərbaycan Dövlət Neft Şirkəti
15. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi
16. Azərbaycan Respublikası Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi
17. Azərbaycan Respublikası Qiymətli Kağızlar Üzrə Dövlət Komitəsi
18. Azərbaycan Respublikası Nəqliyyat Nazirliyi
19. Azərbaycan Respublikası Gömrük Komitəsi
20. Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsi
21. Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti
22. Bakı şəhər Yasamal Rayon Hərbi Kommisarlığı
23. Azərbaycan Respublikası Xaricdə Yaşayan Azərbaycanlılarla İş Üzrə Dövlət Komitəsi
24. Azərbaycan Respublikası Dini İşlər Üzrə Dövlət Komitəsi
25. Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi
26. Azərbaycan Respublikası Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi
27. Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyi
28. Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyi
29. Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondu
30. Ağır cinayətlərə dair işlər üzrə Azərbaycan Respublikası Məhkəməsi
31. Azərbaycan Respublikası MEA

- Geologiya İnstitutu
32. Bakı şəhər Səbail Rayon İcra Hakimiyyəti
33. Azərbaycan Respublikası Seysmoloji Xidmət Mərkəzi
34. Bakı şəhəri Yasamal Rayon Gigiyena və Epidemiologiya Mərkəzi
35. Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi
36. Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyi
37. Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyi
38. Azərbaycan Respublikası Prokurorluğu
39. "Azərtunel" Tikinti Səhmdar Cəmiyyəti
40. Azərbaycan Dövlət Dəniz Gəmiçiliyi İdarəsi

Əldə olunmuş materialların təhlili göstərir ki, vətəndaşların üzünə ən qapalı idarələr şəhər və rayon icra hakimiyyətləridir. Həmin idarələrə daxil olmaq və hər hansı informasiya toplamağa mühafizəçi polislər imkan vermir və hər hansı sorğuya isə kobud cavablar verirlər. Məsələn, Bakı şəhəri Yasamal Rayon İcra Hakimiyyətinə şifahi sorğu ilə müraciət edən monitoring qrupu polisin sərt və etik normalara uyğun olmayan cavabları ilə qarşılanmışdır.

Tədqiqatlar nəticəsində aydın olmuşdur ki, monitoring qrupunun üzünə dövlət idarələrinə nisbətən bələdiyyələr daha açıqdır və bələdiyyələrdə verilən sorğulara daha məsuliyyətlə yanaşılır.

Vəzifəli şəxslərdən açıq informasiyanın əldə edilməsi üçün verilən 40 şifahi sorğudan yalnız 19 cavablandırılmışdır. İyirmi bir halda isə ya dərhal cavab verməkdən imtina edilmiş, yaxud cavab üçün başqa vaxt müəyyən olunmuş, lakin sonradan cavab verilməmişdir. 19 sorğu isə qəbul

olunmuşdur. Qəbul olunmuş şoğuların 17-si vaxtında 2-si isə vaxt keçdikdən sonra cavablandırılmışdır. Verilən cavablarda istənilən informasiyalar 12 halda tam, 7 halda isə qismən təqdim edilmişdir.

Monitoring zamanı gedilən orqanların 80%-də binaya giriş zamanı maneə (polis postu, yaxud xüsusi mühafizə) vardır. Bu orqanların 40%-də maneəni keçərək binaya daxil olmaq üçün xüsusi icazə tələb olunur. 60% isə icazəni qapının ağzında olan polis postundan və ya xüsusi mühafizədən almaqla binaya daxil olmaq mümkündür. İkinci halda çox zaman polis və ya xüsusi mühafizə binaya daxil olmaq istəyənlərdən binaya daxil olmağın səbəblərinə dair məlumat istəyir, verilən cavablar onları qane etmədikdə şəxsi (şəxsləri) binaya bu-

raxmırlar.

Binaya daxil olmaq üçün xüsusi icazə almaq üçün bir çox hallarda daxili telefonla zəng edərək qəbuluna gediləcək vəzifəli şəxsdən razılıq əldə edilməlidir. Əksəriyyət hallarda vəzifəli şəxs ya daxili telefona cavab vermir, yaxud telefona onların tabeliyində olan şəxslər (məsələn, köməkçi, katib və s.) cavab verirlər. Əksəriyyət dövlət və özünüidarə orqanı binasında vətəndaşların qəbulu üçün yaradılan şərait qənaətbəxş deyildir. Yüksək statuslu dövlət orqanlarında (məsələn, nazirliklərdə) qəbul otaqları yaxşı vəziyyətdə olsa da, həmin orqanların yerli (və ya aşağı) strukturlarında əksəriyyət hallarda ümumiyyətlə qəbul otaqları yoxdur.

TƏŞKİLATIN YAZILI SORĞULARI

Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqası iyul-avqust ayları ərzində dövlət və yerli özünüidarə orqanlarına yazılı test sorğuları göndərmişdir. Sorğularda informasiya sahibindən açıq tipli informasiyanın verilməsi xahiş olunurdu. Sorğular təşkilatın firma blankında və möhürlə təsdiq olunmaqla göndərilirdi. Sorğular diqqətlə tərtib edilir və istənilən informasiyalar konkret olurdu. Məktubun sonunda istənilən informasiyanın açıq tipli olması və bu informasiyanı almaq üçün təşkilatın hüquqlarının müəyyən olduğu normalar (Konstitusiya, müvafiq beynəlxalq norma, müvafiq qanunların konkret maddələri) sadalanırdı.

Bütövlükdə informasiya əldə etmək üçün yazılı sorğu 27 ünvana göndərilmişdir.

Sorğular Prezident aparatı və Nazirlər Kabineti də daxil olmaqla 14 Mərkəzi İcra Hakimiyyəti orqanlarına, Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinə (bir məktub), Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinə, Bakı şəhərinin 6 rayon məhkəməsinə və Bakı şəhərinin 5 rayonunun bələdiyyəsinə göndərilmişdir. İnformasiyanın əldə edilməsi

üçün verilən sorğular, ölkə Konstitusiyasının 50 və 57-ci, İnsan Hüquqlarına dair Avropa Konvensiyasının 10-cu, Mülki və Siyasi Hüquqlara dair Beynəlxalq Paktın 19-cu maddələrinə, Orxus Konvensiyasına, Ətraf mühitə dair informasiya almaq haqqında, Vətəndaşların Müraciətlərinə Baxılma Qaydası Haqqında Məlumat Azadlığı Haqqında, Azərbaycan Respublikası Qanunlarına istinad edilərək verilmişdir. Bu təsisatlar aşağıdakılar olmuşdur.

1. Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyinin Dövlət Yol Polisi İdarəsi;
2. Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi;
3. "Azərsu" Dövlət şirkəti;
4. Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi;
5. Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyi;
6. Azərbaycan Respublikası Milli Məclis Aparatı;
7. Azərbaycan Respublikası Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti;
8. Azərbaycan Respublikası Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi;

9. Azərbaycan Respublikası Nəqliyyat Nazirliyi;
10. Azərbaycan Respublikası Rabitə və İnformasiya Texnologiyalar Nazirliyi;
11. Azərbaycan Respublikası Prezident Aparatı;
12. Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyi;
13. Azərbaycan Respublikası Dövlət Sosial Müdafiə Fondu;
14. Azərbaycan Respublikası Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsi;
15. Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyi Məhkəmə Qərarlarının İcrası Baş İdarəsi;
16. Azərbaycan Respublikası Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi (ikinci dəfə);
17. Bakı şəhər Nəsimi Rayon Bələdiyyəsi;
18. Bakı şəhər Səbail Rayon Bələdiyyəsi;
19. Bakı şəhər Nərimanov Rayon Bələdiyyəsi;
20. Bakı şəhər Xətai Rayon

- Bələdiyyəsi;
21. Bakı şəhər Binəqədi Rayon Bələdiyyəsi;
  22. Bakı şəhər Binəqədi Rayon Məhkəməsi
  23. Bakı şəhər Nəsimi Rayon Məhkəməsi;
  24. Bakı şəhər Yasamal Rayon Məhkəməsi;
  25. Bakı şəhər Səbail Rayon Məhkəməsi;
  26. Bakı şəhər Nərimanov Rayon Məhkəməsi;
  27. Bakı şəhər Xətai Rayon Məhkəməsi.

Yazılı sorğular adı sadalanan orqanlara bilavasitə təqdim edilmiş və ikinci nüsxəyə sənədin qəbul olunmasına dair qeydiyyat aparılmışdır. Sorğunu təqdim edən şəxs sorğunun qəbul olunma qaydalarına dair də qeydiyyat aparmışdır. Nəticələr aşağıdakı kimi olmuşdur:

Göndərilən yazılı sorğulara yazılı cavab verilmişdir	Heç bir cavab verilməmişdir	Yazılı sorğuya şifahi cavab verilmişdir
17	8	2

Göndərilən cavablarda verilən informasiyanın keyfiyyəti
Cəmi 17 cavab.

Soruşulan informasiya tam həcmdə təqdim edilib	Soruşulan informasiya qismən təqdim edilib (informasiya tam həcmdə təqdim edilməyib)	Verilən cavabda informasiyanın verilməsindən dolayı yollarla imtina edilib	İstənilən informasiya aidiyyəti orqana göndərilib
9	4	3	1

Sorğulara verilən cavabların müddəti
17 cavab

Cavablar qanunvericilikdə müəyyən olunan müddətlərdə göndərilib	Cavablar qanunvericilikdə müəyyən olunan müddətlər keçdikdən sonra göndərilib
13	4

Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyindən bir sorğu məktubunda iki informasiya istənilmişdir. Nazirlik nəzərdə tutulmuş vaxt çərçivəsində təşkilata cavab vermişdir. İstənilən sorğulardan biri təşkilata göndərilmiş, digər informasiyanın sahibinin isə başqa dövlət orqanı olması təşkilatın nəzərinə çatdırılmışdır.

Maliyyə Nazirliyinə göndərilən sorğunu Nazirlik aidiyyəti orqana göndərmiş və bu barədə təşkilata yazılı məlumat vermişdir. Nəqliyyat Nazirliyinə verilmiş sorğuya nazirliyin ayrı-ayrı idarələrindən iki cavab gəlmişdir.

Dövlət Yol Polisi idarəsi təşkilatın əməkdaşını idarəyə dəvət edərək istənilən informasiyaların nədən ibarət olmasını konkretləşdirmiş və qanunvericilikdə göstərilən müddətlər ərzində təşkilata yazılı cavab təqdim etmişdir.

"Azərsu" Dövlət Şirkəti verilmiş sorğu ilə bağlı təşkilata zəng edərək sorğuya qismən şifahi cavab vermiş, informasiyanı hazırlamaq üçün əlavə vaxt tələb olduğunu bildirmiş və cavab hazır olan kimi göndərməyə təminat vermişlər. Lakin sonradan təşkilatın ünvanına heç bir məktub daxil olmamışdır. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Aparatına göndərilmiş sorğu ilə bağlı təşkilata zəng edilmiş və istənilən informasiyanın ilin sonunda dərc olunacağı bildirilmişdir.

Yazılı sorğular verildikən ciddi bir problem də müşahidə olunmuşdur. İstənilən informasiya təşkilata qanunvericilikdə müəyyən olunan müddətlərdə göndərilmişdir, lakin təşkilat bu sorğunu xeyli gec almışdır. Məsafə kifayət qədər yaxın olsa da sorğuya cavab məktubu poçt şöbələrində saxlanılaraq təşkilata gec çatdırılmışdır. Hazırda qəbul olunmuş yeni qanunda da müddətlərin necə hesablanması dəqiq göstərilir. Yəni qanunda göstərilən müddətlərin sorğunun təşkilatdan çıxdığı vaxtadək, yaxud onun informasiya istəyəninə çatdığı vaxtadək müəyyən olduğu açıq qalır.

Göndərilən yazılı sorğuların 16-sı mərkəzi və yerli İcra Hakimiyyəti orqanı və Milli Məclis (parlament), 6-sı məhkəmələrə, 5-i isə yerli özünüidarə orqanına göndərilmişdir. Birinci halda 16 sorğudan 10, ikinci halda 6 sorğudan 2-si, üçüncü halda isə 5 sorğudan üçü cavab-

landırılmışdır. Verilən cavablar icərisində Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinə göndərilən sorğuya cavab xüsusi olaraq seçilirdi. Verilən cavab kobud və savadsız tərtibatı ilə seçilirdi və dolayısı ilə informasiyanın verilməsindən imtina edilirdi.

Təşkilatın özü tərəfindən təqdim edilən yazılı test sorğularının nəticələri digər sorğulardan (jurnalist və vətəndaşların) bir qədər fərqlənir. Dövlət və yerli özünüidarə orqanları təşkilatın təqdim etdiyi sorğulara daha ciddi münasibət bəsləmiş və verilən cavablar nisbətən daha dolğun olmuşdur. Ekspertlərin fikrincə buna səbəb sorğuların daha savadlı tərtib olunması, təşkilatın imici və sorğunun sonunda informasiyanın alınması təşkilatın qanuni hüququ olmasına dair xatırlama olmuşdur.

Yuxarıda qeyd olunduğu kimi, yazılı sorğular onların verildiyi dövlət və yerli özünüidarə orqanının binalarına getməklə verilmişdir. Yalnız Bakı şəhərinin 6 rayon məhkəməsinə sorğuları şəxsən təqdim etmək mümkün olmamışdır. Məhkəmələr yazılı sorğuları qəbul etməkdən imtina etmişlər və belə olan halda sorğular poçt vasitəsi ilə göndərilmişdir.

Bələdiyyələrə verilən sorğular problemsiz qəbul olunmuşdur. Yalnız Bakı şəhər Binəqədi Rayon Bələdiyyəsi "ictimai təşkilatların məktublarını qəbul etmirik və onlara cavab vermirik" deyərək sorğunu qəbul etməmişlər. Lakin poçtla göndərilən sorğuya yazılı cavab verilmiş və istənilən informasiyanın verilməsindən dolayı yolla imtina edilmişdir. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisində məktubların qəbulu və qəbula dair qeydiyyat yoxdur. Məktublar xüsusi qutuya atılır.

Nazirlər Kabinetində istər vətəndaşların, istərsə də hüquqi və fiziki şəxslərin müraciətlərinin qəbulu olduqca pis təşkil olunmuşdur. Qəbul otağı kiçik və şəraitsizdir. Bakı şəhər Binəqədi Rayon məhkəməsi müraciətlərin qəbulu zamanı xüsusi kobudluq göstərilir. Prezident aparatında müraciətlərin qəbulu normal təşkil olunmuşdur. Bəzi nazirliklərdə müraciətləri qəbul edən struktur, yaxud məsul şəxs yoxdur. Bu təşkilatlarda bir qayda olaraq müraciətləri qapı ağzında dayanan polis qəbul edir.

JURNALİST SORĞULARININ VERİLMƏSİ

Təşkilatın monitoring prosesinə cəlb etdiyi iki jurnalist avqust və sentyabr ayları ərzində müxtəlif dövlət və yerli özünüidarə orqanlarına qanunvericiliklə **açılması məhdudlaşdırılan informasiyalara** o cümlədən **dövlət sirrinə aid olmayan** açıq tipli informasiyaların əldə edilməsi məqsədi ilə şifahi və yazılı sorğular vermişlər. Jurnalistlər ölkədə müxalifət mövqeyindən çıxış edən qəzet əməkdaşları olmuşdur. Jurnalistlərin məhz müxalifətçi mövqedən çıxış edən mətbuat orqanından müəyyən olunmasının əsas səbəbi dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının vəzifəli şəxslərinin Kütləvi İnformasiya Vasitələrinə onların mövqelərinə görə necə münasibət bəsləmələrini müəyyənləşdirmək olmuşdur. Doğrudan da monitoringin nəticələri onu deməyə əsas verir ki, Azərbaycan Respublikasında dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının vəzifəli şəxsləri hətta informasiyanı verərkən diskriminasiya hallarına yol verirlər. Bu məmurlar hakimiyyət mövqelərini müdafiə edən KİV-lə daha yaxşı əməkdaşlıq etdikləri halda, hakimiyyət mövqelərində olmayan KİV-lərə qeyri-dost münasibət bəsləyir, qanunları pozaraq onları istədikləri informasiya ilə təchiz etmirlər.

Jurnalistlər tərəfindən monitoring dövründə cəmi 61 test sorğuları verilmişdir. Bu sorğuların 42-si şifahi, 19-u isə yazılı sorğular olmuşdur. Şifahi sorğuların verildiyi orqanlar aşağıdakılar olmuşdur:

1. Azərbaycan Respublikası Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi
2. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Aparatı
3. Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyi
4. Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyi
5. Daxili İşlər Nazirliyi Pasport Qeydiyyatı İdarəsi;
6. Azərbaycan Respublikası Müdafiə Nazirliyi;
7. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi;
8. Bakı Metropoliteni;
9. Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyi Dövlət Yol Polisi İdarəsi;
10. Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi;
11. Azərbaycan Respublikası Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi;
12. Bakı Şəhər Yasamal Rayon

Bələdiyyəsi; 13. Bakı Şəhər Nəsimi Rayon Bələdiyyəsi; 14. Bakı Şəhər Səbəyel Rayon Bələdiyyəsi; 15. Bakı Şəhər Nərimanov Rayon Bələdiyyəsi; 16. Bakı Şəhər Binəqədi Rayon Bələdiyyəsi; 17. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi Regional Məsələlər Daimi Komissiyası; 18. Fövqəladə Hallar üzrə Dövlət Komissiyası; 19. Bakı Sanitar Karantin Müfəttişliyi; 20. Azərbaycan Respublikası Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsi; 21. Gözdən Əlillər Cəmiyyəti; 22. Dövlət Sərhəd Xidməti; 23. Səhiyyə Nazirliyi Respublika Gigiyena və Epidemiologiya Mərkəzi; 24. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti; 25. Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyi; 26. Bakı Kanalizasiya Xidməti; 27. Bakı İstilik İdarəsi; 28. Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyi; 29. Xarici İşlər Nazirliyi Konsulluq İdarəsi; 30. Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyi; 31. Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyi Bakı Telefon Rabitəsi İstehsalat Birliyi; 32. Korrupsiyaya Qarşı Mübarizə İdarəsi; 33. Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti 34. Bakı Şəhər Yasamal Rayon İcra Hakimiyyəti; 35. Bakı Şəhər Nizami Rayon İcra Hakimiyyəti; 36. Bakı Şəhər Xətai Rayon İcra Hakimiyyəti; 37. Bakı Şəhər Əzizbəyov Rayon	İcra Hakimiyyəti; 38. Bakı Şəhər Nəsimi Rayon İcra Hakimiyyəti; 39. Dövlət Tikinti və Arxitektura Komitəsi; 40. Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyi; 41. Azərbaycan Respublikası Milli Bankı; 42. "Azəriqaz" Dövlət Qapalı Səhmdar Cəmiyyəti. Yazılı sorğular isə aşağıdakı orqanlara göndərilmişdir: 1. Azərbaycan Respublikası Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi 2. Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti 3. Bakı Metropoliteni 4. Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti 5. Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyi 6. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi 7. "Azərsu" Dövlət Şirkəti 8. Dövlət Sərhəd Xidməti 9. Bakı Şəhər Yasamal Rayon Bələdiyyəsi; 10. Bakı Şəhər Nəsimi Rayon Bələdiyyəsi; 11. Bakı Şəhər Səbail Rayon Bələdiyyəsi; 12. Bakı Şəhər Nərimanov Rayon Bələdiyyəsi; 13. Bakı Şəhər Binəqədi Rayon Bələdiyyəsi 14. Bakı Şəhər Binəqədi Rayon Məhkəməsi 15. Bakı Şəhər Nəsimi Rayon Məhkəməsi; 16. Bakı Şəhər Yasamal Rayon Məhkəməsi; 17. Bakı Şəhər Səbail Rayon Məhkəməsi; 18. Bakı Şəhər Nərimanov Rayon Məhkəməsi; 19. Bakı Şəhər Xətai Rayon Məhkəməsi

Nəticələr təşkilatın verdiyi yazılı sorğuların nəticələrindən ciddi surətdə fərqlənir.

Məsələn, jurnalistlər tərəfindən verilən yazılı sorğulardan yalnız dördünə qanunvericiliklə müəyyən olunan müddətlərdə cavab verilmişdir. Bu cavablardan ikisi qanedicici olmuşdur. Bir halda yazılı sorğuya şifahi cavab verilmiş, bir halda isə istənilən informasiyanın olmaması bəhanə edilərək sorğuya cavab verilməmişdir. Daha bir halda sorğu qanunvericiliklə müəyyən olunan müddətlər keçdikdən sonra cavablandırılmış və bu cavab qanedicici olmamışdır.

Digər bütün hallarda yazılı sorğulara ümumiyyətlə cavab verilməmişdir. Halbuki, vəzifəli şəxslər verilən sorğu ilə bağlı informasiya istəyənlə mütləq ya informasiyanı təqdim etməli, yaxud informasiyanı verməkdən əsaslandırılmış şəkildə imtina etməlidir.

Məsələn, Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin əməkdaşı Əli Axundova yazılı şəkildə ünvanlanmış, əlil şəxslərin mənzilə təmin olunması barədə sorğuya iki ay müddətində heç bir cavab verilməmişdir. Açıq tipli informasiyalar sırasında olan yazılı sorğunu Ə.Axundova 4.08.2005-ci il tarixdə şəxsən getməklə təqdim edilmişdir. Lakin müraciətdən keçən bir ay müddətində (avqustun 31-dək) ona cavab almadığımızdan bunun səbəbini öyrənmək üçün avqustun 30-31-də quruma telefonla zəng edilmiş, lakin nazirlikdən heç kəs telefonla danışmaq istəməmişdir.

Yazılı sorğuların verildiyi Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti Memarlıq və Şəhərsalma Baş İdarəsi, Bakı Metropoliteni, Səhiyyə Nazirliyi, Dövlət Neft Şirkəti, "Azərsu" Dövlət Şirkəti və s. dövlət orqanları da redaksiyaya heç bir cavab və ya imtina məktubu göndərməmişdir.

Qeyd edək ki, rayon məhkəmələrinə ünvanlanmış yazılı sorğuların heç birinə cavab verilməmişdir. Binəqədi rayon məhkəməsi (13.09.2005-ci il tarixli sorğuya), Nərimanov Rayon Məhkəməsi (13.09.2005-ci il tarixli sorğuya), Nəsimi Rayon Məhkəməsi (14.09.2005-ci il tarixli), Xətai Rayon Məhkəməsi (14.09.2005-ci il), Yasamal Rayon Məh-

kəməsi (13.09.2005-ci il) və Səbəyel Rayon Məhkəməsinə (13.09.2005-ci il tarixli) ünvanlanan yazılı sorğuya sentyabrın sonunadək heç bir cavab verməmişdir.

Beləliklə, monitoring müddətində jurnalistlər tərəfindən verilmiş yazılı sorğuların az hissəsinə, yəni 19 sorğudan cəmi dördünə yazılı cavab verilmişdir. Onlardan ikisi ətraflı və geniş olub, biri sorğunu bütünlüklə əhatə etməyib, bir cavabda isə istənilən informasiyanın verilməsindən imtina edilib. Böyük faizlə isə (istər operativ, istərsə də maksimum bir ay müddətində cavablanmalı olan) sorğulara cavab verilməyib.

Jurnalistlər tərəfindən verilən 42 şifahi sorğu ilə bağlı da ciddi problemlər ortaya çıxıb. Şifahi sorğuların verilməsində xarakterik problem kimi məmurların iş yerlərində tapılmaması, telefona cavab verilməməsi, yaxud məmurların qəbuluna düşmək hallarını qeyd etmək olar. Bir sıra nazirliklərdə, xüsusən güc nazirliklərində informasiyanı yalnız mətbuat xidmətinə müraciət etməklə istəmək olar. Hətta bu nazirliklərin rayon bölmələrinə müraciət etdikdə belə yerli məmurlar nazirliyin mətbuat xidmətinə müraciət etməyi tövsiyyə edirlər. Bu nazirliklərin mətbuat xidmətləri isə adətən bütün informasiyalara ya malik olmur, yaxud sadəcə informasiyanı verməmək üçün bəhanələr tapırlar. Şifahi sorğular verildikdən müəyyən olunub ki, dövlət orqanlarının bir çoxunda ayrı-ayrı strukturların ümumiyyətlə telefonu yoxdur və bu strukturlarla yalnız daxili telefonla əlaqə saxlamaq olar.

Monitoring dövrü ərzində verilmiş 42 sorğudan 9-u tam, 5-i qismən cavablandırılmış, 16-sına heç bir tutarlı əsas göstərmədən cavab verməkdən imtina edilmişdir. Qalan hallarda sorğular qəbul edilmiş, lakin sonradan sorğuya cavab verməli olan məsul şəxsə təkrar əlaqəyə girmək mümkün olmamışdır. Verilən sorğulardan 10-u operativliyini tez itirən informasiyaların əldə edilməsi üçün verilən sorğular olmuşdur. Bu sorğulardan heç birinə qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş 24 saatlıq müddət ərzində cavab verilməmişdir.

MƏTBUATIN MONİTORİNQİ

Dövlət hakimiyyət və yerli özünüidarə orqanlarından informasiyaların əldə edilməsinə və dövlətin informasiya resurslarına çıxışın mümkünlüyünün monitorinqi prosesində tətbiq olunan monitorinq alətlərindən biri də mətbuatın monitorinqi olmuşdur. Üç ay ərzində ölkədə populyar olan üç mətbuat orqanı izlənilmiş və onların səhifələrində dərc olunmuş dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının fəaliyyətinə dair materiallar qeydə alınmışdır. Monitorinqə cəlb olunan mətbuat orqanları aşağıdakılar olmuşdur:

1. **"525-ci qəzet"**- gündəlik qəzet, tirajı adi günlər 2525, şənbə günləri 4325. Veb səhifəsi vardır. Müstəqil qəzetdir.

2. **"Exo" qəzeti**-gündəlik qəzet, tirajı adi günlər 6000, şənbə günü 9000, rus dilində çıxır. Veb səhifəsi vardır. Müstəqil və neytral qəzetdir.

3. **"Azadlıq" qəzeti**- gündəlik qəzet, tirajı 6746. Veb səhifəsi var. Hüquqi baxımdan müstəqil qəzetdir. Mövqeyinə görə müxalifət yönüdür.

Monitorinq 02 avqust 2005-ci il tarixində başlamış və 31 oktyabr 2005-ci il tarixində başa çatmışdır.

Bu dövr ərzində monitorinqə cəlb olunmuş qəzetlərdə ümumilikdə dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının fəaliyyəti ilə bağlı 784 material dərc olunmuşdur.

Bu materiallar qəzetlər üzrə aşağıdakı sayda dərc olunmuşdur:

"525-ci qəzet"-341;

"Exo" qəzeti-197;

"Azadlıq" qəzeti-246.

Bilavasitə dövlət və yerli özünüidarə orqanlarından alınmış informasiyalar

Bu informasiyalar mətbuat orqanlarının şifahi və yazılı sorğuları vasitəsi ilə dövlət və yerli özünüidarə orqanlarından alınaraq dərc olunmuşdur.

Monitorinq dövründə bu qəzetlərdə belə informasiyaların sayı 347 olmuşdur.

Qəzetlər üzrə məlumatların sayı belə olmuşdur:

"525-ci qəzet"-156;

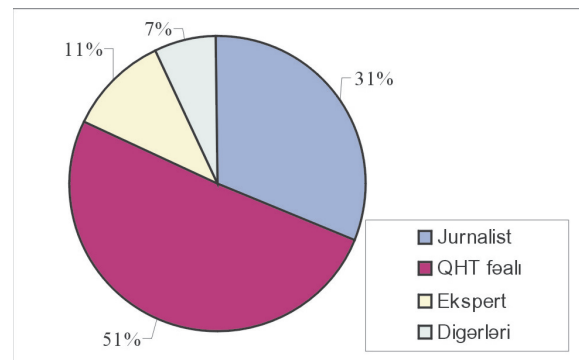
"Exo" qəzeti-123;

"Azadlıq" qəzeti-68. Monitoringə cəlb olunmuş mətbuat orqanlarında dərc olunmuş materiallardan 105-ı digər orqanlardan əldə edilərək dərc olunmuşdur. Bu materialların qəzetlər üzrə say bölgüsü aşağıdakı kimi olmuşdur: "525-ci qəzet"-19; "Exo" qəzeti-12; "Azadlıq" qəzeti-74. Monitoringə cəlb olunmuş mətbuat orqanlarında dərc olunmuş materiallardan 332 dövlət və yerli özünüidarə orqanları vasitəsi ilə ötürülmüş, yaxud hər hansı formada bu orqanlar tərəfindən açıqlanmış və mətbuat səhifələrində dərc olunmuşdur. Bu materialların qəzetlər üzrə say bölgüsü aşağıdakı kimi olmuşdur: "525-ci qəzet"-166; "Exo" qəzeti-62; "Azadlıq" qəzeti-104. Digər orqanlardan əldə edilərək dərc edilmiş 105 informasiyadan 19-u barədə dərc edilməzdən təsdiqlənmək üçün aidiyyəti dövlət və ya yerli özünüidarə orqanına sorğu verilmişdir. Belə informasiyaların sayı qəzetlər üzrə aşağıdakı kimi olmuşdur: "525-ci qəzet"- 5;	"Exo" qəzeti-1; "Azadlıq" qəzeti-13. Bu informasiyaları aidiyyəti orqanda təsdiq etməkdən ötrü verilmiş sorğuların 5-nə cavab verilməmişdir. Monitoring nəticəsində müəyyən olunmuşdur ki, dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının fəaliyyəti ilə bağlı dərc olunan materialların xeyli hissəsi xəbər xarakterlidir. Monitoringdən göründüyü kimi qeyri-dövlət mənbələrindən (bəzi hallarda belə mənbə adının açıqlanmasını istəmir.) əldə edilərək dərc olunmuş 105 informasiyadan yalnız 19-u barədə aidiyyəti orqana təsdiq olunmaq üçün sorğu verilmişdir. Monitoringə cəlb olunan mətbuat orqanlarında dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının fəaliyyəti ilə bağlı yerlərdən daxil olan şikayət və məlumatlarda da çoxsaylı informasiyalar əks olunmuşdur. Lakin bu monitoring çərçivəsində həmin materialların qeydiyyatı aparılmamışdır. Belə materiallara yerlərdə məmur özbaşınalığı, hansısa orqanın qanunsuz hərəkətlərinə dair subyektiv fikirlər əks olunur.

DÖVLƏT VƏ YERLİ ÖZÜNÜİDARƏ ORQANLARINA ÇIXIŞ VƏ ONLARIN SAHİB OLDUQLARI İNFORMASIYA RESURSLARININ ƏLDƏ OLUNMASI VƏZİYYƏTİNƏ DAİR SORĞUNUN NƏTİCƏLƏRİ

Vətəndaşların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqası tərəfindən 2005-ci il oktyabrın 10-dan 16-dək keçirilmiş sorğuda 99 nəfər iştirak etmişdir. Onlardan 31-i jurnalist, 50-si qeyri-hökumət təşkilatlarının fəalları, 11-i ekspert və 7-si digər peşələrin nümayəndələri idi. Sorğunun bütün iştirakçıları hər hansı informasiyanı almaq üçün dövlət strukturlarına və yerli özünüidarə orqanlarına müraciət etmək təcrübəsinə malikdirlər. Eləcə də onların hər birinin özünün informasiya "əldə etmək" təcrübəsi vardır ki, həmin təcrübə, bizim sorğunun göstərdiyi kimi, ilk növbədə respondentin peşə fəaliyyətindən asılı olaraq, digərlərinin təcrübəsindən xeyli fərqlənir.

Yanaşmalardakı fərq informasiya almaq üçün dövlət və yerli özünüidarə orqanlarına sorğu ilə müraciət etmə metodlarının müəyyən edilməsi mərhələsində aşkar olunmuşdur. Məlum oldu ki, jurnalistlər informasiya üçün telefonla müraciət etməyə (69%) və yalnız bundan sonra dövlət və yerli özünüidarə orqanlarına şəxsən getməyə (16%) üstünlük verirlər, qalanları ərizə, müraciət və sorğuları şəxsən təqdim edir (5%), poçtla göndərir (5%) və ya etibar et-

dikləri şəxsi həmin orqanlara göndərirlər (5%).

Jurnalistlərdən fərqli olaraq QHT fəalları hər hansı ayrıca metoda üstünlük vermirlər. Üstünlük verilən üsullar arasında onlar informasiyanın telefonla istənilməsini (34%), sorğu və ərizələrlə müraciət edilməsini (25%), dövlət və yerli özünüidarə orqanlarına şəxsən baş çəkilməsini (18%), sorğuların poçtla göndərilməsini (8%), informasiyanın etibar etdikləri şəxs vasitəsilə alınmasını (8%) qeyd etmişlər, bir nəfər isə informasiya üçün elektron poçt vasitəsilə müraciət etmək təcrübəsini qeyd etmişdir. Qeyri-hökumət sektorunun digər nümayəndəsi qeyd etmişdir ki, çox vaxt mühüm informasiyanı tanışlıq və ya rüşvət va-

sitəsilə alır.

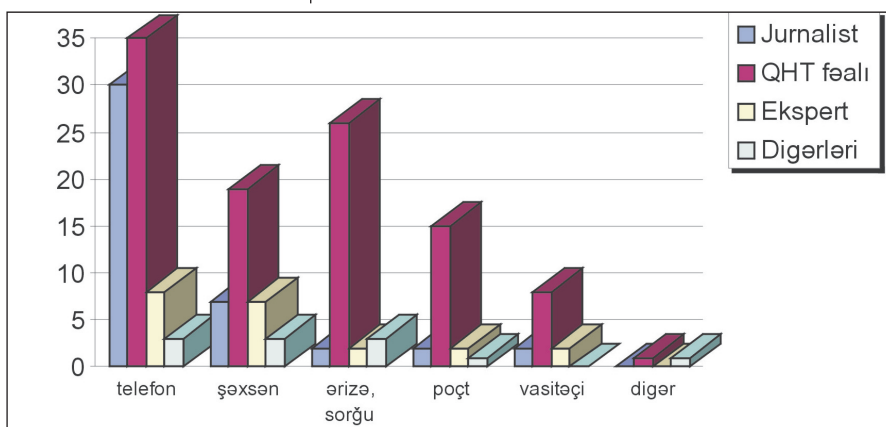
Öz növbələrində ekspertlər sorğunun telefonla verilməsinə (37%) və müvafiq orqana şəxsən baş çəkilməsinə (37%), demək olar ki, eyni dərəcədə üstünlük verirlər. Onlar nadir hallarda sorğu, ərizə və müraciətləri şəxsən və ya poçt vasitəsilə təqdim edir, yaxud vasitəçilərin yardımından istifadə edirlər (bu cavab variantlarının hər birini iki ekspert qeyd etmişdir).

Digər peşələrin nümayəndələri arasında telefonla (28%) və şəxsən müraciət etmə (27%), habelə ərizə, sorğu və müraciətlər vermə (27%) metodları bərabər səs toplamış, bir nəfər informasiya almaq üçün poçtla və bir nəfər isə İnternet vasitəsilə müraciət etmişdir.

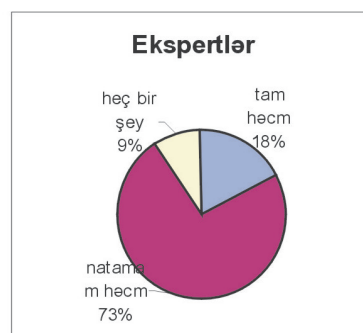
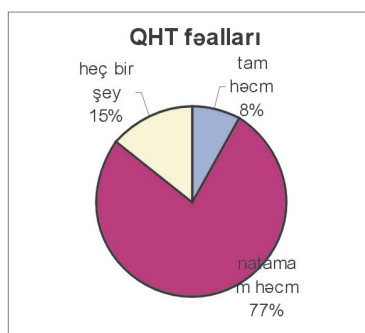
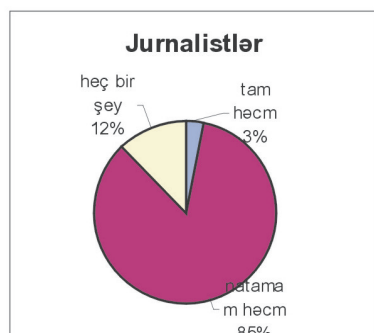
Respondentlərin çoxu (onların ümumi

məkdən imtina edildiyini qeyd etmişlər.

İnformasiya xidmətlərinin keyfiyyəti ilə bağlı cavabların müqayisəli təhlilindən görmək olar ki, onun keyfiyyətindən hamıdan çox ekspertlər (18%), hamıdan az isə jurnalistlər (3%) razı qalmışlar. "Heç bir şey" variantını ən az qeyd edənlər ekspert-

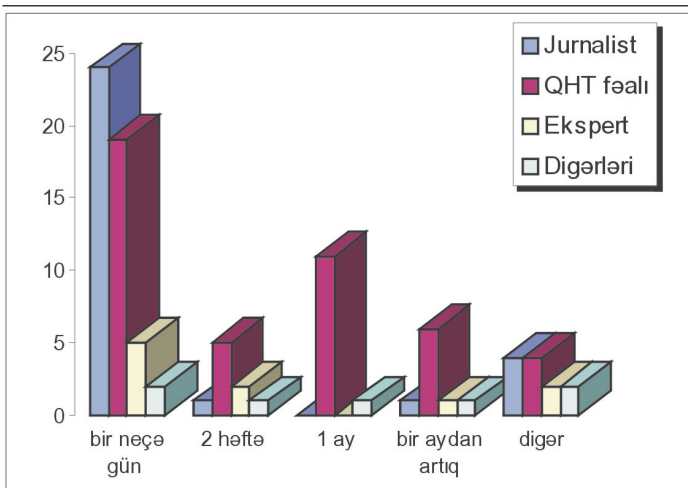

lər olmuş, informasiya almaq cəhdlərində ən çox uğursuzluğa düçar olanlar isə QHT fəalları olmuşlar (15%). Digər peşələrin nümayəndələrinə gəldikdə isə, hamısı (7 nəfər) onlara təqdim edilən informasiyanın tam həcmdə olmadığını qeyd etmişlər.

sayının 81%-i) qeyd etmişlər ki, dövlət strukturlarından və yerli özünüidarə orqanlarından alınan informasiya onlara tam həcmdə verilməyib. Özü də respondentlərin 7%-i informasiyanın keyfiyyətindən tam razıdırlar və hesab edirlər ki, o, tam həcmdə təqdim edilmişdir, lakin rəyi soruşulanların 12%-i onlara informasiya ver-

Respondentlərin rəylərinin əhəmiyyətli dərəcədə fərqləndiyi növbəti sual informasiyanın alınmasına sərf olunan vaxtın qiymətləndirilməsi ilə bağlı idi. Respondentlər arasında jurnalistlərin çoxu informasiyanın alınmasına bir neçə gün sərf edirlər, jurnalistlərdən yalnız bir nəfər 2 həftə və bir nəfər bir aydan çox gözləməli olduğunu

bildirmişdir. Onlardan fərqli olaraq QHT fəalları qoyulmuş suala cavablarında həmrəy olmamışlar. Belə ki, onlardan 43%-i bir neçə gün ərzində, 11%-i 2 həftə ərzində, 23%-i bir ay ərzində cavab alırlar, 13%-i isə bir aydan artıq gözləməli olur. Ekspertlərə də cavablar çox vaxt bir neçə gün ərzində təqdim edilir (50%). Bir neçə ekspert (3 nəfər) 2 həftə və bir aydan çox gözləməli olduqlarını qeyd etmişlər. Respondentlərin ümumi sayının 13%-i qoyulan suala öz cavab variantını qeyd etmişdir. Daha çox belə bir variant səslənmişdir ki, informasiya verilməsinin müddəti soruşulan informasiyanın xarakterindən (9 nəfər), habelə müraciət edilən dövlət idarəsindən və yerli özünüidarə orqanından asılıdır (3 nəfər). Jurnalistlərdən biri qeyd etmişdir ki, əgər informasiya veriləcəksə, buna bir neçə dəqiqə də kifayətdir, amma çox vaxt informasiyanı ümumiyyətlə vermirlər.

İnformasiyanın alınmasına sərf olunan vaxt haqqındakı suala cavab variantlarındakı fərq informasiya üçün sorğu vermək metodları ilə birbaşa əlaqədardır. Araşdırmanın gedişində məlum oldu ki, jurnalistlər öz xidməti borclarına uyğun olaraq informasiyanı telefonla istəməyə üstünlük verir, çox az hallarda məmurların yanına şəxsən gedirlər, yazılı sorğularla isə daha az müraciət edirlər. Bu metodlardan istifadə edilərkən, hətta cavabda tam informasiya əks olunmadıqda belə, cavab almağa bir neçə dəqiqə və ya bir neçə saat kifayətdir, bunu 6 sayılı suala cavab verərkən jurnalistlərin 85%-i bildirmişdir. Oxşar vəziyyət sorğunun gedişində ekspertlər tərəfindən verilmiş cavabların təhlili zamanı da yaranır. Telefon zənglərinə nisbətən məmurlara şəxsən baş çəkməyə üstünlük verən ekspertlərin çoxu informasiyanın alınmasına bir neçə gündən 2 həftəyədək vaxt sərf edirlər.

QHT fəallarının dövlət və yerli özünüidarə orqanlarına telefon zəngindən savayı həm də şəxsən və ya poçtla yazılı sorğu göndərdiklərini nəzərə alsaq, onların ən çox təkrarlanan cavabları arasında belə variantlar səsləndi ki, onlar 2 həftə (11%), bir ay (24%) və bir aydan çox (13%) gözləməli olurlar.

Digər peşə sahibləri tərəfindən ən çox belə cavab variantları səsləndi ki, onlara informasiya bir neçə gün ərzində verilir. İnformasiyanın 2 həftə, bir ay və bir aydan artıq müddət ərzində alındığı barədə bərabər sayda cavablar səsləndi. Bu mənzərə də informasiya üçün sorğu vermək metodları ilə birbaşa əlaqədardır, burada telefonla sorğu verilməsi, məmurlara şəxsən baş çəkilməsi, sorğu və müraciətlər göndərilməsi bərabər sayda populyarlıq qazanmışdır.

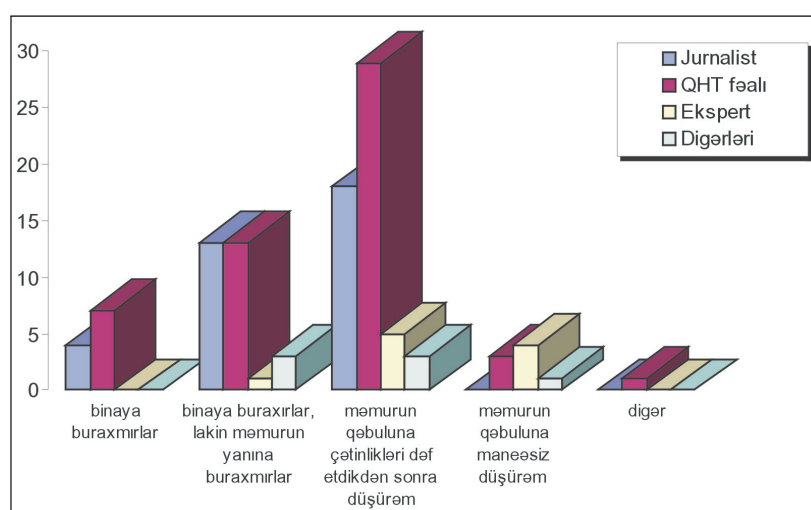
"Siz dövlət və yerli özünüidarə orqanlarına şəxsən gedərkən oraya buraxılmağınız nə dərəcədə asandır?" sualına verilən cavab variantları respondentin peşə fəaliyyəti növündən asılı olmayaraq əksər hallarda üst-üstə düşür. Belə ki, respondentlərin 10%-i qeyd etmişlər ki, onları binaya buraxmırlar, 29%-i binaya buraxılmış, lakin müvafiq məmurun yanına buraxılmamışlar,

52%-i çətinlikləri dəf etdikdən sonra hər halda məmurun qəbuluna düşə bilirlər və yalnız sorğu iştirakçılarının 8%-i məmurların qəbuluna maneəsiz düşürlər.

Qeyri-hökumət sektorunun nümayəndələrindən biri öz cavab variantını qeyd etmişdir: "Qapalı idarələrdə informasiyanı yazılı müraciətlər vasitəsilə almağa çalışırıq, açıq idarələrdə isə rəsmi qəbul saatlarından istifadə edirik".

Aşağıdakı cədvəldə göstəriləyi kimi, respondentlərin rəylərinin faiz nisbəti, on-

ğul olması ucbatından informasiya ala bilməmiş, sorğu iştirakçılarının 31%-i isə həttə imtinanın səbəbləri barədə izahat ala bilməmişlər. Özü də ekspertlər informasiyanın konfidensial olması səbəbindən daha çox rədd cavabı almışlar, QHT fəalları isə digər sektorların nümayəndələrinə nisbətən daha çox başqa təşkilatlara göndərilmişlər. Lakin məhz qeyri-hökumət sektorunun iki nümayəndəsi öz cavab variantlarında bildirmişlər ki, hələ ki informasiya almaq məsələsində rədd cavabı almayıb-

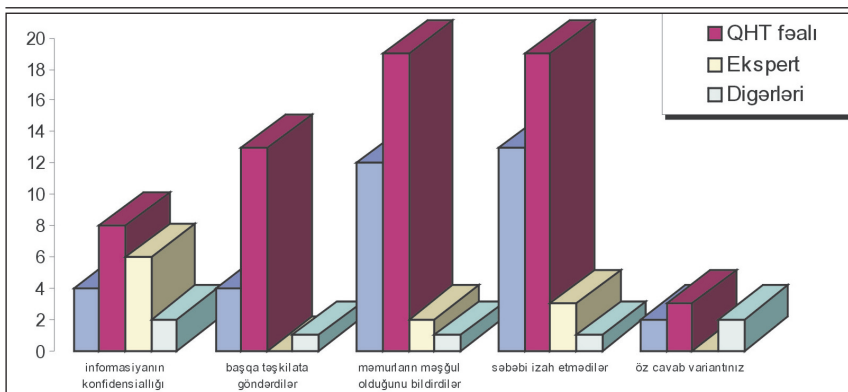
lar. Respondentlərin öz-lərinin qeyd etdikləri di-gər cavab variantlarında belə bir rəy səslənmiş-dir ki, informasiyanın verilməsi üçün "məmur-lar yuxarı orqanın icazə-sini istəyirlər"; "məsu-liyyəti digər məmurun üzərinə atmağa çalışır-lar"; "əhvallarından asılı olaraq izahat verə və ya verməyə bilirlər"; "müxtəlif cür əsassız

ların peşə sahəsindən asılı olmayaraq, təx-minən eynidir. Yeganə istisna ekspertlər-dir, onların çoxu çətinlikləri dəf etdikdən sonra məmurun qəbuluna düşdüklerini (50%), eləcə də məmurun qəbuluna ma-neəsiz düşdüklerini cavab variantlarında qeyd etmişlər. Onlardan heç biri binaya gi-rişdə problemlərlə qarşılaşmamışdır, rəyi soruşulan ekspertlərdən yalnız biri məmu-run yanına buraxılmamışdır.

İnformasiya verməkdən imtinanın mo-tivləri məsələsində də cavablar əsasən üst-üstə düşür. Barəsində sorğu verilən infor-masiya konfidensial olduğuna görə respon-dentlərin 17%-nə rədd cavabı verilmiş, res-pondentlərin 16%-i digər idarə və təşkilat-lara göndərilmiş, 30%-i məmurların məş-

bəhanələr gətirirlər". Aşağıdakı cədvəldə müxtəlif sektorların nümayəndələrinə rədd cavabı verilməsinin motivlərinə dair müqayisəli göstəricilər verilir.

Yuxarı orqanlara müraciətlə bağlı suala cavab verilərkən çox maraqlı mənzərə ya-ranır. Belə ki, respondentlərin çoxu (res-pondentlərin ümumi sayının 60%-i) onlara informasiya verməkdən imtina edildiyi za-man heç yerə müraciət etmədiklərini qeyd etsələr də, hüquqlarının bərpası məsələsin-də QHT fəalları hamıdan fəal olmuşlar. Onların 43%-i yuxarı orqanlara, 14%-i isə məhkəməyə müraciət etmişlər. Müqayisə üçün qeyd edək ki, jurnalistlərin yalnız 12%-i yuxarı orqanlara və 6%-i məhkəmə-yə müraciət etmiş, rəyi soruşulan ekspert-

qruplara mənsub olan respondentlərin cavablarında əhəmiyyətli fərq nəzərə çarpır.

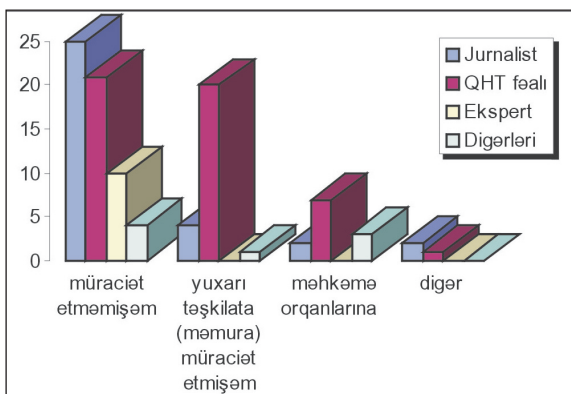
Məsələn, jurnalistlərin 44%-i hesab edir ki, vətəndaşa konkret informasiya yəqin ki verilməyəcəkdir, 38%-i bunu məmurla şəxsi münasibətə bağlayır, 9%-i isə hesab edir ki, informasiya vətəndaşın sosial vəziyyətindən asılı olaraq verilir.

Onlardan fərqli olaraq QHT fəalları ilk növbədə problemi sosial vəziyyətlərinə görə vətəndaşlara qarşı ayrı-seçkilikdə görürlər (39%), bundan başqa, QHT fəallarının 29%-i vətəndaşa konkret informasiyanın verilməsinə inanmır, 27%-i isə hesab edir ki, müxtəlif məmurlar vətəndaşlarla münasibətlərini müxtəlif cür qururlar.

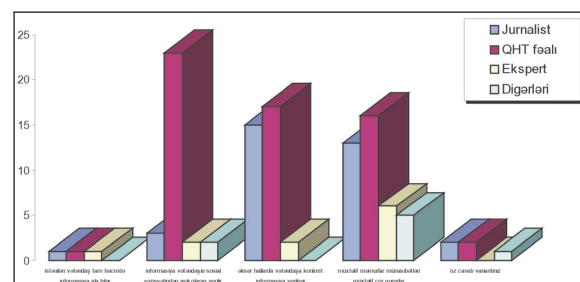
Ekspertlər ilk növbədə məsuliyyəti məmurların üzərinə qoyurlar (55%), əksər hallarda vətəndaşa konkret informasiyanın verilmədiyini və informasiyanın verilməsinin vətəndaşın sosial statusundan asılı olduğunu göstərən cavab variantlarını bərabər sayda ekspertlər qeyd etmişlər (hər iki halda 18%).

Ekspertlər ilk növbədə məsuliyyəti məmurların üzərinə qoyurlar (55%), əksər hallarda vətəndaşa konkret informasiyanın verilmədiyini və informasiyanın verilməsinin vətəndaşın sosial statusundan asılı olduğunu göstərən cavab variantlarını bərabər sayda ekspertlər qeyd etmişlər (hər iki halda 18%).

lərdən isə heç kim hüquqlarının bərpasının mümkünlüyünə inanmamışdır. Digər cavab variantlarında mətbuata, polisə müraciət edildiyi, lakin nəticə əldə olunmadığı göstərilmişdir. İki respondent hara isə müraciət etməyi səmərəli hesab etməmişlər, çünki "müraciətin nəticə verəcəyinə inanmamışlar". Rəyi soruşulan respondentlərin məhkəməyə müraciətlərinin nəticə verməməsi bu fikri təsdiq edir. Belə ki, verilən suala cavablardan göründüyü kimi, onlardan heç biri (sorgu iştirakçılarının ümumi sayının 12%-i) informasiya almaq hüququnun bərpasına nail ola bilməmişdir.

Vətəndaşlarla məmurlar arasında qarşılıqlı münasibətlərin qiymətləndirilməsi ilə bağlı rəylərin fərqlənməsi də maraqlı haldır. Hər qrupdan yalnız bir nəfər hər bir vətəndaşın informasiyanı tam həcmdə ala bildiyini göstərən cavab variantını qeyd etmişdir. Lakin digər cavab variantlarına nəzər salarkən peşə fəaliyyətinə görə müxtəlif

Respondentlərin öz cavab variantları arasında belə fikirlər səslənmişdir: "Məmurlar yalnız onlara sərfəli olan informasiyanı verirlər"; "Məmurlar hər ehtimala qarşı heç bir informasiya verməməyə çalışırlar"; "Çox vaxt məmurlardan dezinformasiya alı-

rıq". İki respondentin üst-üstə düşən rəyinə əsasən vətəndaşlarla məmurlar arasında formalaşmış münasibətləri dostcasına olmayan və qeyri-bərabər münasibətlər kimi dəyərləndirmək olar: "Məmurlar vətəndaşlara yuxarıdan aşağı baxırlar".

Digər suala: "Sizin fikrinizcə peşə fəaliyyətləri ilə əlaqədar olaraq informasiya üçün müraciət edən və onu alan şəxslərlə (jurnalistlər, ekspertlər, QHT fəalları) məmurlar arasında formalaşmış qarşılıqlı münasibətlər necədir?" sualına verilən cavablarda da müəyyən fərqli rəylər oldu.

Jurnalistlərin çoxu bu fikirdə oldu ki, həmin qarşılıqlı münasibətləri düşmənçilik münasibətləri kimi səciyyələndirmək olar (28%), tərəfdaşlıq münasibətlərinə və sırf rəsmi münasibətlərə bərabər miqdarda səs verildi. Sorğu iştirakçıları olan jurnalistlərin 23%-i bu suala cavab verməkdə çətinlik çəkdi, bir nəfər isə öz cavab variantını təqdim etdi: "Məmurlar jurnalistlərlə heç bir münasibətdə olmaq istəmir".

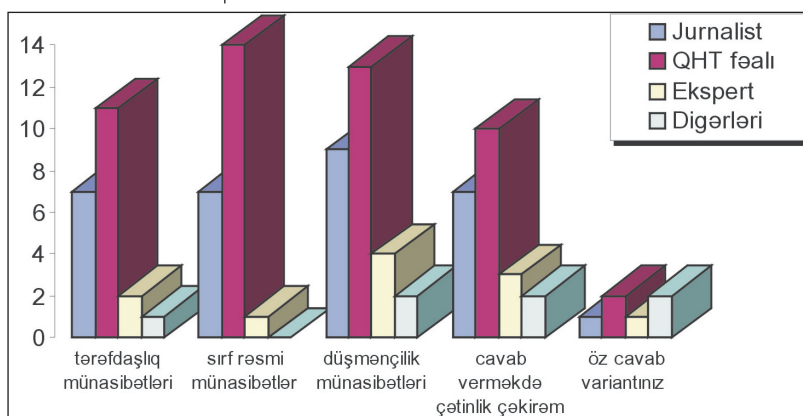
Qeyri-hökumət sektoru əməkdaşlarının çoxu (28%) belə hesab edir ki, formalaşmış münasibətləri sırf rəsmi münasibətlər adlandırmaq olar, onların arxasınca kiçik fərqlə bu münasibətləri qeyri-dost münasibətləri hesab edənlər gəlir (26%). Sorğu iştirakçılarının 22%-i hesab etmişlər ki, qurulmuş münasibətləri tərəfdaşlıq münasibətləri kimi səciyyələndirmək olar, sorğu iştirakçıları olan QHT fəallarının 20%-i isə qoyulan suala cavab verməkdə çətinlik çəkmişlər. Öz cavab variantını yazanlar arasında QHT fəallarından biri hesab etmişdir ki, münasibətlər "şəxsi qarşılıqlı münasibətlərdən

asılı olaraq" formalaşır, digər rəy ondan ibarət olmuşdur ki, münasibətlər "qeyri-rəsmi" xarakter daşıyır.

Ekspertlər arasında respondentlərin çoxu hesab etmişlər ki, formalaşmış münasibətləri qeyri-dost münasibətlər adlandırmaq olar (37%), 18% tərəfdaşlıq, 9% isə sırf rəsmi münasibətlər hesab etmişdir. Lakin ekspertlərin 27%-i bu suala cavab verməkdə çətinlik çəkmişlər. Öz cavabında ekspertlərdən biri aşağıdakıları qeyd etmişdir: "Qarşılıqlı münasibətlər hələ formalaşmamışdır, lakin istərdik ki, onlar əməkdaşlıq səviyyəsində formalaşsın".

Digər peşə sahibləri arasında heç kim münasibətləri sırf rəsmi hesab etməmiş, bir nəfər isə tərəfdaşlıq variantını qeyd etmişdir. Qarşılıqlı münasibətlərin qeyri-dost xarakterli olduğuna səs verənlərin və öz cavab variantlarını qeyd edənlərin sayı bərabər olmuşdur, eləcə də eyni sayda respondent qoyulan suala cavab verməkdə çətinlik çəkmişdir. Respondentlərin öz cavab variantlarında belə cavablar səslənmişdir: "Onlar (məmurlarla jurnalistlər, ekspertlər, QHT fəalları) bir-birinə qarşılıqlı maraq göstərirlər"; "Hər şey tərəflərin şəxsi keyfiyyətlərindən asılıdır".

Sorğudakı digər mühüm sual peşə fəaliyyətləri ilə əlaqədar olaraq informasiya

alan şəxslərlə (jurnalistlər, ekspertlər, QHT fəalları) məmurların əməkdaşlığına

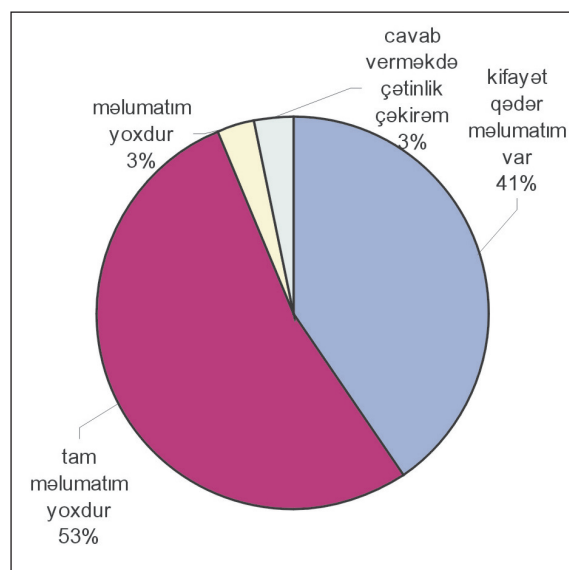
mane olan səbəblərlə bağlı idi. Bu suala cavab verərkən bir neçə cavab variantı arasında seçim etməyə və öz cavab variantını təqdim etməyə imkan verilirdi. Məhz bu suala cavablarında respondentlər öz rəylərini söyləmək imkanından daha çox istifadə etmişlər və burada respondentlərin öz cavab variantları çox olmuşdur.

İndi isə rəylər arasındakı fərqlərə daha ətraflı nəzər salaq. Rəyi soruşulan jurnalistlərin yarısı hesab edir ki, əsas maneə məmurların mövcud faktları gizlətmək istəyidir, toplanan səsələrə görə ikinci yerdə belə bir rəy gedir ki, maneəni məmurların şəxsi keyfiyyətləri yaradır (29%), təmasların arzu edilən olmadığı barədə yuxarı rəislərin göstərişləri (15%) üçüncü yerdədir, jurnalistlərin 3%-i isə hesab edir ki, informasiya axtaranların özlərinin qeyri-peşəkarlığı maneə yaradır. Öz cavab variantlarını qeyd edən jurnalistlər bildirmişlər ki, "kütləvi informasiya vasitələri haqqında məmurların təsəvvürləri hələ də 80-ci illərin səviyyəsində qalır", habelə "faktlar mənfidirsə, məmur onu hər vəchlə gizlədəcəkdir".

Aşağıdakı cavab variantları ətrafında qeyri-hökumət sektoru əməkdaşlarının rəyləri, demək olar ki, bərabər miqdarda bölünmüşdür: 27%- məmurların şəxsi keyfiyyətləri; 28%-mövcud faktları gizlətmək istəyi; 28%- təmasların arzu edilən olmadığı barədə yuxarı rəislərin göstərişləri. İştirakçılar arasında QHT fəalları 12%-i hesab etmişdir ki, informasiya axtaranların özlərinin qeyri-peşəkarlığı maneə yaradır. Öz cavab variantlarını təqdim edənlər arasında bir nəfər qeyd etmişdir ki, yuxarıda sadalanan amillərin hamısı cəmi halında maneə yaradır. Digər cavab variantları aşağıdakı kimi olmuşdur: "Dövlət məmurlarının inamsızlığı və təşəbbüs göstərməməsi münasibətlər qur-

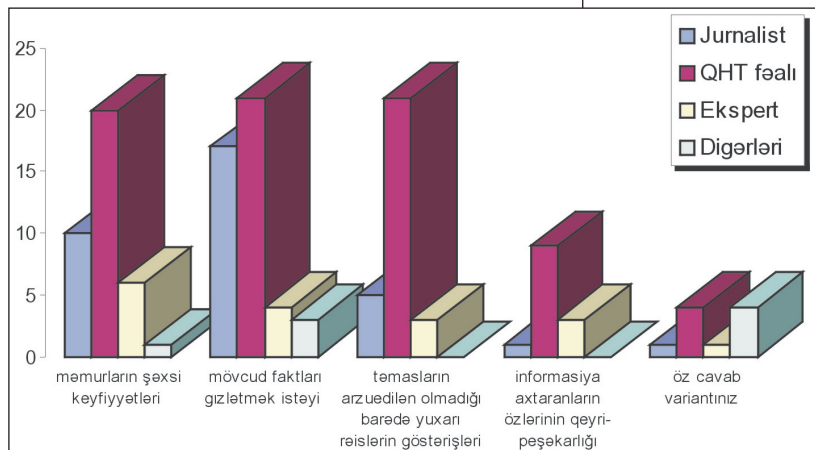
mağa mane olur"; "Sivil və bərabər qarşılıqlı münasibətlərin formalaşmaması, qanunlara riayət edilməməsi və qanun qarşısında bərabər məsuliyyətin daşınmaması"; "Bütün problemlər hakimiyyət orqanlarındadır".

Ekspertlər maneə qismində məmurların şəxsi keyfiyyətlərini birinci yerə çıxarmışlar (34%), daha sonra "mövcud faktları gizlətmək istəyi" (24%), "təmasların arzu edilən olmadığı barədə yuxarı rəislərin göstərişləri" (18%) və "informasiya axtaranların özlərinin qeyri-peşəkarlığı" (18%) gəlir. Ekspertlərdən biri belə bir faktı qeyd etmişdir ki, çox vaxt məmur özü "cavab verməyə hazır olmur".

Digər peşələrin nümayəndələri maneələr qismində iki cavab variantını: mövcud faktları gizlətmək istəyini və məmurların şəxsi keyfiyyətini qeyd etmişlər. Bir nəfər cavabı bilmədiyini qeyd etmişdir, qoyulan suala respondentlərin öz cavab variantlarından digər ikisi aşağıdakı kimi olmuşdur: "Səbəb hər iki tərəfin qeyri-peşəkarlığındadır"; "Hər şey informasiyadan və onun necə istifadə ediləcəyindən asılıdır".

Müxtəlif səviyyəli hakimiyyət orqanla-

məlumatlı olduğunu etiraf etmiş, 4% isə ümumiyyətlə məlumatsız olmuşdur. QHT fəalları 6%-i bu suala cavab verməyə çətinlik çəkmişlər.

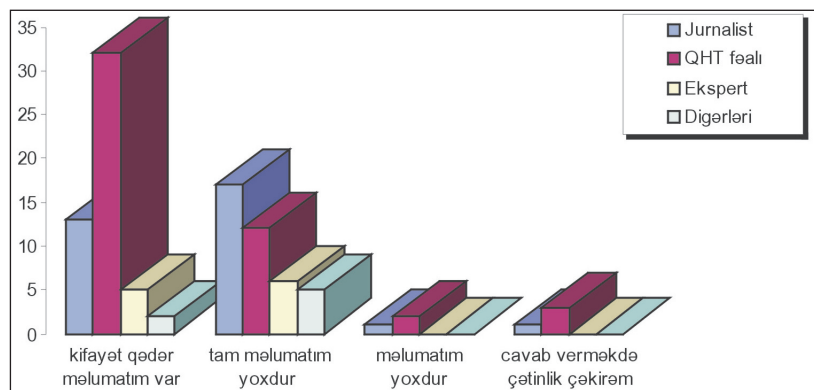
Qeyri-hökumət sektorundan fərqli olaraq, jurnalistlər, ekspertlər və digər peşələrin nümayəndələri qeyd etmişlər ki, tam məluma-

rı tərəfindən vətəndaşlara informasiya verilməsinin mexanizmləri ilə respondentlərin tanışlığına gəldikdə, əgər ümumi mənzərəyə nəzər salsaq, onların çoxu (53%) bu suala müsbət cavab

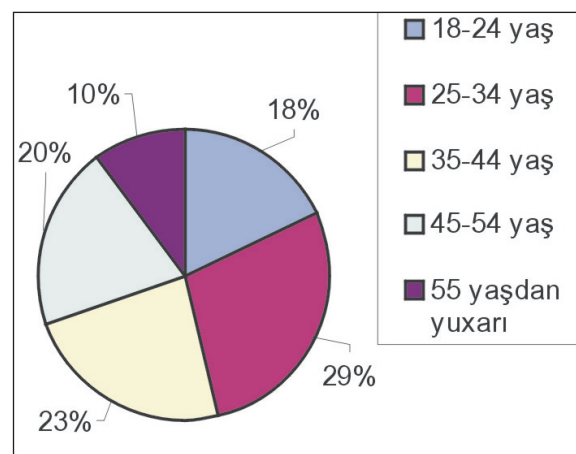
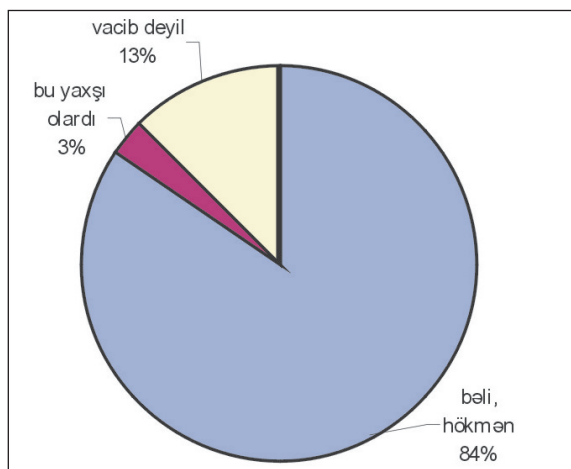
vermiş, 40%-i tam məlumatlarının olmadığını, 3%-i ümumiyyətlə məlumatlarının olmadığını qeyd etmiş, 4%-i isə cavab verməyə çətinlik çəkmişlər.

Lakin respondentlərin rəylərini onların peşə fəaliyyətlərinin növü üzrə bölsək, belə bir faktı aşkara çıxara bilərik ki, tam məlumatlı olduqlarını hesab edən QHT əməkdaşlarının sayı 66% təşkil edir, yalnız 24% qismən

ta malik deyillər (müvafiq olaraq 53%, 55% və 71%). Jurnalistlərin 41%-i qeyd etmişlər ki, informasiyanın verilməsinin mövcud mexanizmləri ilə kifayət qədər

tanışdırlar. Bir jurnalist bu cür informasiyaya ümumiyyətlə malik olmadığını qeyd etmişdir, digər bir jurnalist isə cavab ver-

məyə çətinlik çəkmişdir. Ekspertlərdən və digər peşələrin nümayəndələrindən heç kim bu məsələ barədə məlumata malik olmadığını qeyd etməmişdir.

"Vətəndaşların hakimiyyət orqanlarının fəaliyyəti haqqında informasiya almağa buraxılmaq hüquqlarının qanunvericilik qaydasında təsbit edilməsi və mövcud qanunvericilik mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi zəruridirmi?" sualına verilən cavablarda müxtəlif sektorların nümayəndələrinin rəyləri əsasən üst-üstə düşmüşdür. Belə ki, respondentlərin 76%-i "bəli, hökmən" cavabını vermiş, 16%-i qanun-

vericilik təminatlarının arzu edilən olduğunu qeyd etmiş və respondentlərin ümumi sayının yalnız 8%-i (sorgu iştirakçılardan 4 QHT əməkdaşı və 4 jurnalist) bunun vacib olmadığını hesab etmişdir.

Sorgu iştirakçılarının demoqrafik tərkibinə gəldikdə, onların çoxunun yaşı 25-dən 34-dək, 18%-nin yaşı 24-dək, 23%-nin yaşı 35-dən 44-dək, 20%-nin yaşı 45-dən 54-dək olmuş, respondentlərin 10%-nin yaşı isə 55-dən yuxarı olmuşdur.

Sorguda cəmi 99 nəfər iştirak etmişdir, onlardan 33-ü qadın, 66-sı kişi olmuşdur.

DÖVLƏT HAKİMİYYƏT VƏ YERLİ ÖZÜNÜİDARƏ ORQANLARINDAN İNFORMASIYALARIN ƏLDƏ EDİLMƏSİNƏ VƏ DÖVLƏTİN İNFORMASIYA RESURLARINA ÇIXIŞIN MÜMKÜNLÜYÜNƏ DAİR MONİTORİNG ÜZRƏ YEKUN RƏY

Müxtəlif alətlər tətbiq etməklə həyata keçirilmiş monitorinq vasitəsi ilə əldə olunmuş nəticələr monitorinq hesabatında ayrı-ayrılıqda öz əksini tapmışdır. Bu nəticələr həyata keçirilmiş tədqiqatların obyektiv əksidir və bu baxımdan əldə edilmiş nəticələrdə mövcud vəziyyətin qiymətləndirilməsinə o qədər də yer ayrılmamışdır. Odur ki, ayrı - ayrı monitorinq qruplarının tədqiqatları nəticələrinə dair hüquqşünasların ümumiləşdirilmiş rəyini aşağıda təqdim edirik.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 50-ci maddəsi hər kəsin azad şəkildə informasiya almaq hüququnu özündə əks etdirir. Qeyd olunmalıdır ki, bu müddəa deklorativ deyildir, ona görə ki, əvvəla bu Konstitusion müddəa birbaşa hüquqi qüvvəyə malikdir, ikincisi isə bu müddəanın konkret mexanizmlərini özündə əks etdirən bir sıra qanunvericilik və normativ aktlar mövcuddur.

Ölkədə dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının sahibi olduqları informasiyalara çıxışın monitorinqini keçirilərkən mövcud vəziyyətin öyrənilməsi əsasən iki istiqamət üzrə həyata keçirilib. Bunlardan biri

mövcud qanunvericiliyin vəziyyətinin, o cümlədən onun beynəlxalq standartlara uyğunluğu, ikincisi isə **ölkədə dövlət və yerli özünüidarə orqanlarına məxsus informasiyalara** çıxışın real vəziyyətinin öyrənilməsi.

Eyni zamanda istər qanunvericilik aktlarında, istərsə də praktikada informasiyanın əldə olunmasının mövcud vəziyyəti müasir standartlar əsasında müəyyən olunan prinsiplər çərçivəsində qiymətləndirilmişdir. Bu prinsiplər aşağıdakılardır:

- İctimai informasiyalara çıxışın əlverişliliyi və açıqlığı;
- İnformasiyaların əldə edilməsi, hazırlanması, ötürülməsi və yayılması zamanı şəxsin, cəmiyyətin və dövlətin təhlükəsizliyinin təmin olunması;
- Ölkə əhalisinin dövlət, yerli özünüidarə orqanlarının fəaliyyəti barədə məlumatlı olmaları;
- İnformasiyaların əldə edilməsi, ötürülməsi və yayımının qanuniliyi;
- Verilən informasiyaların mötəbərliyi, tamlığı və obyektivliyi;
- İnformasiya əldə etmək hüququnun müdafiəsi.

Bütün istiqamətlər üzrə həyata keçirilən monitoringin nəticələri qiymətləndirilərkən məhz bu prinsiplər əsas götürülmüşdür.

Monitoring prosesi zamanı informasiya-ya çıxışın əsassız (yaxud beynəlxalq standartlara uyğun olmayan şəkildə) məhdudlaşdırılması halları **qanun və norma yaradıcılığı qanun və normanın tətbiqi zamanı** baş verir. Həyata keçirilən müşahidələr onu göstərir ki, hələ müvafiq qanunların hazırlanması və qəbulu dövründə informasiyaya çıxışın mümkün qədər məhdudlaşdırılması üçün müəyyən prosedur və qaydalar məqsədyönlü şəkildə həmin qanun və normalara daxil edilir. İkinci hal isə qanunun və normativ aktın tətbiqi zamanı ortaya çıxır. Ya mövcud qanun və ya norma düzgün tətbiq olunmur, yaxud həmin qanun və ya norma qəsdən pozulur.

Əslində tətbiq olunan monitoring birinci halı deyil ikinci halı, yaxud dövrü əhatə edir və bu baxımdan qanun və normativ aktların hazırlanması və qəbulu bu monitoringin tədqiqat obyekti olmamışdır.

Qanunvericilik və normativ aktların analizi

Monitoring çərçivəsində ölkədə informasiyaya çıxışı təmin edən qanunvericilik və normativ aktların analizi nəticəsində yuxarıda sadalanan prinsiplərin normalar səviyyəsində nə dərəcədə təmin olunması və ya tətbiqi nəzərdən keçirildi. Nəticələri ümumiləşdirərək belə qənaətə gəlmək olar:

● Mövcud qanunvericilik və normativ aktlar ictimai informasiyalara çıxışın bütün informasiya əldə etmək istəyənlər üçün əlverişli olmasını və informasiyaların açıqlığını konkret mexanizmlərlə təmin etmir. Məlumat azadlığı haqqında qanun

ümumiyyətlə deklarativ xarakterlidir və vəzifəli şəxslərə informasiyanı verməmək üçün əlverişli şərait yaradır. Kütləvi İnformasiya Vasitələri haqqında qanun nisbətən mexanizmlərə malik olsa da belə həyata keçirilən monitoring onu göstərdi ki, istənilən dövlət və yerli özünüidarə orqanı istər yazılı, istərsə də şifahi sorğuları, o xüsusilə operativ sayılan informasiyaları açıqlamaq istəmədikdə bunu asanlıqla edirlər. Onlar jurnalistin, yaxud redaksiyanın verdiyi sorğuya cavab verməkdən nəinki imtina edirlər və bu imtinanı əsaslandırırlar, hətta çox hallarda ümumiyyətlə sorğunu ya qəbul etmirlər, yaxud sorğu ilə bağlı heç bir cavab, o cümlədən imtina cavabı da vermirlər. Bu zaman onları heç bir inzibati cəza, yaxud ictimai məzəmmət gözləmir. Ətraf mühitə dair informasiya almaq haqqında qanun Orxus konvensiyasında müəyyən olunan standartlara bu və ya digər şəkildə cavab verməsinə baxmayaraq onun tətbiqi zamanı vəzifəli şəxslər qanunun tələblərini pozmaq imkanına malikdirlər və bu baxımdan hətta konkret mexanizmləri olan qanun belə informasiyaların alınmasını əlverişli etmir və onun açıqlığını təmin etmir. Təsadüfi deyildir ki, ölkədə ətraf mühitə dair informasiyalar ən qapalı informasiyalar sırasındadır. Dövlət sirri haqqında qanunun qüsurlu olmasını yerli, xarici və beynəlxalq ekspertlər dəfələrlə qeyd etmişlər. Bu qanun məmurlara açıq hesab olunan informasiyaları belə verməməkdə böyük yardım edə bilər. 2005-ci ilin əvvəlindən tətbiq olunmağa başlamış Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında qanun beynəlxalq standartlara cavab vermir və bu qanun bir sıra informasiyaların ictimaiyyətdən və geniş əhali kütləsindən gizlədilməsi üçün şərait yaradır. Digər müvafiq qanunlar da ictimai informasiyalara çıxışın əlverişli olmasını və informasiyaların açıq-

lığını tam təmin etmir. Təəssüf ki, hazırda parlament tərəfindən qəbul olunan və bir çox hallarda beynəlxalq standartlara, o cümlədən ölkənin tərəfdar çıxdığı müvafiq beynəlxalq normaların tələblərinə cavab verən İnformasiya əldə etmək haqqında qanun da ictimai informasiyaları istənilən şəxs tərəfindən əldə edilməsinə tam şərait yaratmır.

- Qanunvericiliyin analizi nəticəsində müəyyən olundu ki, ölkədə qanunvericilik və normativ aktlar səviyyəsində "aşkarlıq" və "məxfilik" prinsipləri tam dəqiqliyi ilə müəyyən olunmamışdır. Nəticədə normativ aktlarda informasiyaların əldə edilməsi, hazırlanması, ötürülməsi və yayılması zamanı şəxsin, cəmiyyətin və dövlətin təhlükəsizliyi tam şəkildə təmin olunmur.

Məlumat azadlığı haqqında qanun deklarativ şəkildə "hər kəsin şəxsi və ailə həyatının sirrinin saxlanması", "şəxsiyyətin, cəmiyyətin və dövlətin təhlükəsizliyinin qorunması" kimi prinsipləri özündə əks etdirmişdir, lakin yalnız dövlətin informasiya təhlükəsizliyinin təmin olunması üçün ciddi tədbirlər görülmüş və bununla bağlı xüsusi qanun hazırlanaraq qəbul olunmuşdur.

- Hazırda qəbul olunmuş yeni qanun (İnformasiya əldə etmək haqqında qanun) ölkə əhalisinin dövlət, yerli özünüidarə orqanlarının fəaliyyəti barədə məlumatlı olmaları üçün müəyyən qaydalar müəyyən etmişdir. Bu qanuna görə istənilən şəxs informasiya əldə etmək üçün dövlət və yerli özünüidarə orqanına müraciət edərək onu əldə edə bilər. Qanun qismən müraciət etmə və informasiyanı əldə etmə qayda və prosedurlarını müəyyən etmişdir. Qanunun müddəasına görə informasiya sahibi cəmiyyətin maraqlarını daha asan və daha operativ şəkildə təmin etmək, çoxsaylı informasiya sorğularını azaltmaq məqsədilə malik olduğu, ictimai vəzifələrin yerinə

yetirilməsi nəticəsində yaradılmış, yaxud əldə olunmuş informasiyaları açıqlamalıdır. Qanun açıqlanmalı olan informasiyaları sadalayır və açıqlama qaydalarını müəyyən edir. Bu qaydalara görə informasiyalar İnternet informasiya ehtiyatlarında, kütləvi informasiya vasitələrində, rəsmi nəşrlərdə açıqlanmalıdır. Bu qanunun qüvvəyə minməsi ilə yanaşı digər qanunvericilik aktları ilə vəzifəli şəxslər üçün məsuliyyət nəzərdə tutulmalıdır. Əgər belə olarsa və müvafiq qanunlarda informasiyanı açıqlamalı olan vəzifəli şəxs öz işinə məsuliyyətlə yanaşa bilər. Nəzərdə tutulan məsuliyyət konkret mexanizmlərə malik olmalı və nisbətən sərt sanksiyalara malik olmalıdır.

- Ölkə Konstitusiyası hər kəsin istədiyi məlumatı qanuni axtarmaq, əldə etmək, ötürmək, hazırlamaq və yaymaq azadlığına təminat verir. Mövcud qanunvericilik isə bu Konstitusion müddəanın həyata keçməsinin konkret mexanizm və qaydalarını müəyyən edir. Bununla belə İnformasiyaların əldə edilməsi, ötürülməsi və yayımının qanuniliyini təmin etməli olan normalarda, xüsusən də Dövlət sirri haqqında qanunda olan boşluqlar müəyyən informasiyaların əldə edilməsini və yayılmasının qanuniliyini şübhə altına almağa imkan verir.

- Müvafiq qanunvericilik aktlarında və eləcə də Parlament tərəfindən yeni qəbul olunmuş İnformasiya əldə etmək haqqında qanun informasiya sahibinin sorğu əsasında, yaxud qanunvericiliyə uyğun olaraq açıqlamalı olduğu informasiyaların mötəbərliyinə (dürüst və obyektiv olmasına) tam təminat vermir. Yəni informasiya sahibi informasiyanı ötürərkən onda məqsədyönlü şəkildə təhriflərə yol verərsə, bunun yoxlanılması və dürüstdləşdirilməsi qaydası, məqsədyönlü şəkildə informasiyanı

təhrif etmiş vəzifəli şəxsə və ya orqana qarşı məsuliyyət halları konkret halda göstərilir. Vəzifəli şəxs informasiyanın mötəbərliyinə təminat verməli və onun mötəbər olması üçün məsuliyyət daşmalıdır. Mövcud qanunvericilik bu halları tam nəzərlənmir.

● Qanunvericiliyin analizi zamanı müəyyən olunan mühüm məsələlərdən biri də İnformasiya əldə etmək hüququnun müdafiəsi üçün qanunvericilikdə kifayət qədər tədbirlərin nəzərdə tutulmamasıdır. İnformasiyanı əldə etmək istəyən tərəfin hüquqları pozulduqda o məhkəməyə müraciət edə bilər. Lakin İnzibati Xətalara və Cinayət Məcəllələrində informasiya əldə etmək hüququnun qanunsuz məhdudlaşdırılması və pozulmasına görə ciddi cəza nəzərdə tutulmur.

Monitorinqin praktiki hissələrinə dair rəy

Təşkilat nümayəndələrinin dövlət və yerli özünüidarə orqanlarına gedərək məmurlardan açıq tipli informasiya əldə etmək və ya bunu yazılı sorğular vasitəsi ilə həyata keçirmək cəhdlərini, Təşkilatın adı gedən orqanlara yazılı sorğular göndərərək informasiyalar almaq istiqamətindəki fəaliyyətini, jurnalistlərin yazılı və şifahi sorğularını monitorinqin praktiki sahələr üzrə fəaliyyət istiqamətlərinə aid etmək olar. Qeyd olunmalıdır ki, məhz bu tip monitorinq alətlərinin tətbiqi olduqca ciddi nəticələr vermişdir. Bu alətlərin tətbiqi monitorinq nəticələrinin obyektivliyini artırmışdır. Bu istiqamətlər üzrə tətbiq olunan alətlər həmçinin indiyədək ölkədə informasiyalara çıxışın vəziyyətinə dair uzun illər formalaşmış fikirləri, beynəlxalq və yerli təşkilatların müxtəlif analiz və hesabatlarını bu və ya digər şəkildə təkrar etmiş və bu

sahədə mövcud olan vəziyyətə dair başqa həqiqətləri ortaya çıxarmışdır.

Bu alətlər içərisində təşkilatın müxtəlif dövlət və yerli özünüidarə orqanlarına göndərdiyi yazılı sorğular gözlənilməz nəticələr vermişdir.

Bir çox dövlət orqanları təşkilatın verdiyi tələblərə olduqca ciddi yanaşmış, müəyyən hallarda tələb olunduğundan daha geniş və daha mükəmməl informasiyaları qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş vaxtlar çərçivəsində təşkilatın poçt ünvanına yollamışdır.

Məsələn, Nəqliyyat Nazirliyinə göndərilmiş bir sorğuya nazirliyin iki ayrı-ayrı strukturu cavab təqdim etmiş və verdikləri cavablarda təşkilatın sorğusunu təmin etmək üçün səy göstərmişlər. Daxili İşlər Nazirliyinin Dövlət Yol Polisi İdarəsi təşkilatın istədiyi informasiyanın tam həcmdə təqdim etmək üçün təşkilatın nümayəndəsini idarəyə dəvət edərək onunla məsləhətləşmələr aparmış, təşkilatın istədiyi informasiyanı əvvəlcə şifahi şəkildə, sonra isə rəsmi məktubla təşkilata təqdim etmişdir.

Test sorğularının göndərildiyi 27 orqandan 8-nin ümumiyyətlə təşkilata heç bir cavab göndərməməsinə baxmayaraq 17 orqandan yazılı cavabın alınması olduqca müsbət hal kimi qiymətləndirilməlidir, baxmayaraq ki, bu cavablardan bir qismi qənaətbəxş olmamışdır.

Təşkilatın təqdim etdiyi yazılı sorğular yüksək peşəkarlıqla hazırlanmış və hər məktubun sonunda məktubun göndərildiyi orqana tələb olunan informasiyanın açıq tipli olması və bu informasiyaları təqdim etmək həmin orqanın qanuni borcu olması xatırlanmışdır. Məhz bu səbəbdən bir sıra yüksək dövlət orqanları verilən sorğulara ciddi yanaşmışdır. Təşkilatın göndərdiyi yazılı test sorğuları bir sıra indiyədək qeyd

olunmamış halları ortaya çıxarmışdır.

Bunlar əsasən aşağıdakılar olmuşdur:

- Ölkədə dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının malik olduqları informasiyalara çıxışda olan problemlər bir çox hallarda qanunvericilikdə olan boşluqlarla və çatışmazlıqlarla bağlı olsa da, bu problemlə yanaşı və bu problemdən daha artıq ciddi xarakter daşıyan məsələ ölkədə informasiya əldə etmək və informasiyanı açıqlamaq ənənəsinin və praktikasının olduqca zəif olmasıdır;
- Dövlət və yerli özünüidarə orqanlarına göndərilən və ya təqdim olunan sorğuların xeyli hissəsi savadlı olmur. Sorğunu alan tərəf bir çox hallarda sorğu verənin hansı konkret informasiya istədiyini anlaya bilmir. Ölkədə informasiya istəmək və informasiya əldə etmək üçün zəruri olan biliklərin səviyyəsi olduqca aşağıdır;
- Dövlət və yerli özünüidarə orqanları informasiyanı kimin istəməsinin fərqindədirlər. Tələb olunan eyni informasiya bir təşkilata, şəxsə, jurnalistə və ya redaksiyaya məmnuniyyətlə təqdim olunduğu halda, digərinə verilməyə bilər. Məmurlar informasiya tələb edənlərin cəmiyyətdəki statusunu nəzərə alırlar. Müxalifət yönli KİV-in nümayəndəsinin təqdim etdiyi sorğuya bir münasibət, hakimiyyətə yaxın və ya neytral olan KİV-ə isə başqa münasibət bəslənir;
- Dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının əksəriyyət nümayəndələri sahib olduqları informasiyanın cəmiyyət üçün əhəmiyyətini dərk etmirlər. Eyni zamanda vəzifəli şəxslərin əksəriyyəti, xüsusən aşağı səviyyəli və regionlarda yerləşən dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının vəzifəli şəxsləri qanuni vəzifələrinə dair heç bir məlumata malik deyillər və bu baxımdan məsuliyyət hissində malik deyillər.

Təşkilatın yazılı sorğularına etinasız

münasibət göstərən orqanlar içərisində məhkəmələr və yerli özünüidarə orqanı olan bələdiyyələr xüsusi yer tutur. Bələdiyyələrin mövcud qanunlardan xəbərsiz olması yol verilən hal kimi qəbul olunsada məhkəmələrin hüquqi savadsızlığı gözənlənməz olmuşdur. Belə ki, təşkilatın Bakı şəhəri rayon məhkəmələrinə göndərdiyi yazılı sorğuların heç biri qəbul olunmamışdır. Təşkilat məktubları poçt vasitəsi ilə göndərməli olmuşdur. Məhkəmələrə göndərilən 6 sorğudan yalnız ikisi cavablandırılmışdır.

Jurnalist sorğularının cavablandırılması isə daha aşağı göstəricilərlə olmuşdur. Sorğunu göndərən jurnalistlər kəskin müxalifətçi mövqeləri ilə seçilən mətbuat orqanının nümayəndələri olmaları da nəticələrə təsir etmişdir.

Vətəndaşların verdiyi sorğulara münasibət isə daha acınacaqlı olmuşdur. Bir çox hallarda təşkilatın sırası vətəndaş qismində çıxış edən nümayəndələri ümumiyyətlə dövlət və ya yerli özünüidarə orqanına buraxılmamış və təhqirlərə məruz qalmışlar. Adi vətəndaşların məmurların qəbuluna düşmək və ya zəng etmək şansları da KİV və ya Qeyri-Hökumət təşkilatı nümayəndəsinə nisbətdə olduqca aşağıdır. Ölkə əhalisinin hüquqi biliklərinin aşağı olmasından da məmurlar sui-istifadə edirlər. Vətəndaşların müraciətlərinə baxılması haqqında qanunun tələbləri kobud surətdə pozulur. Amma vətəndaşların pozulmuş hüquqlarını bərpa etmək üçün məmura qarşı hər hansı hüquqi hərəkət imkanları məhduddur.

Qüvvədə olan Məlumat azadlığı haqqında, ətraf mühitə dair informasiya almaq haqqında, Kütləvi İnformasiya vasitələri haqqında qanunlar və Parlament tərəfindən qəbul olunmuş İnformasiya əldə etmək haqqında yeni qanunda informasiya əldə

etməyə dair verilmiş sorğulara vəzifəli şəxsin cavabı məzmununa görə aşağıda göstərilən variantlardan biri şəklində olmalıdır.

- Sorğuçuya zəruri informasiya verilir;
- İnformasiya verilməsindən imtina edilir;
- Sorğuçuya informasiyanın verilməsi vaxtının uzadılmasına dair xəbərdarlıq göndərilir.

Müvafiq qanunlarda bu variantların hər birinə dair ayrıca tələblər vardır.

Milli Məclis tərəfindən yeni qəbul olunmuş informasiya əldə etmək haqqında qanun informasiya sahibinə ayrı-ayrı hallarda informasiya sorğusunun icra edilməsindən imtina etmək hüququ verir. Məsələn, qanuna görə sorğu əldə edilməsi qanunla məhdudlaşdırılan informasiyaya aid olduqda onda həmin informasiyanın verilməsindən imtina edilə bilər. Qanunvericilik imtinanın başqa səbəblərini də özündə əks etdirir. Amma bütün hallarda informasiya sahibi imtinanın səbəbini qanunvericiliyə uyğun olaraq əsaslandıraraq sorğuçuya cavab verməlidir.

Yeni qanuna görə informasiya sahibi ayrı-ayrı hallarda informasiya sorğusunun icra müddətini uzada bilər. İnformasiya sahibi sorğunun 7 gün müddətində cavablandıra bilməyəcəyini əsaslandırmalı və 5 gün müddətində sorğuçuya bu barədə məlumat verməlidir. Qanuna görə icra müddəti "informasiya sahibi həddən çox sorğu aldıqda və bu səbəbdən informasiyanı hazırlamaq üçün əlavə vaxt tələb olduqda və ya sorğunun mahiyyətini dəqiqləşdirmək, yaxud informasiyanın aydınlaşdırılması üçün çoxsaylı sənədləri araşdırmaq lazım gəldikdə, o, bu qanunda nəzərdə tutulmuş icra müddətini əlavə olaraq 7 iş günü də uzada bilər". Beləliklə əgər bu iş

günləri zamanı bayram günü olması həmin müddət istirahət günləri də daxil olmaqla 9 gün ola bilər.

Qanunda əks olunmuş **informasiya sahibi həddən çox sorğu aldıqda** ifadəsi vəzifəli şəxsə istənilən sorğunun icra müddətinin uzadılmasına imkan verir. Sorğuçu informasiya sahibinin doğrudan da müddətin uzadılmasının "**həddən çox**" sorğunun alınması səbəbindən etməsini yoxlamaq imkanına malik deyildir və beləliklə, qanunvericilik məmur özbaşnalığı üçün aşkar şərait yaradır. Əslində həddən artıq çox sorğu alınması səbəbindən sorğunun vaxtında icra oluna bilməməsi texniki işdir və dövlət və ya yerli hakimiyyət orqanına qanunvericilik səviyyəsində belə bir hüquq verilməsi normal hal sayıla bilməz.

Əslində Azərbaycanda dövlət və yerli özünüidarə orqanlarından informasiyanın alınması ilə bağlı praktikada 4-cü variant da vardır - verilən sorğuya ümumiyyətlə cavab verməmək. Bu variant qeyri qanuni variant olsa da belə geniş yayılmışdır. Həyata keçirilən monitorinqin praktiki tədqiqatlar hissəsində tətbiq olunan bütün monitorinq alətləri bunu obyektiv göstəricilərlə ortaya qoymuşdur. Monitorinq çərçivəsində bütün variantlarda verilmiş 128 sorğunun 72-si bu və ya digər şəkildə ümumiyyətlə cavablandırılmamışdır. Cavablanmayan sorğulardan 43 jurnalist sorğusu olmuşdur. Buradan belə nəticə çıxarmaq olar ki, məmurlar KİV sorğularına cavab verməməyə daha çox meyillidirlər. Bununda başlıca səbəbi jurnalist sorğularına verilən cavabların dərc olunaraq ictimailəşməsi, bir sözlə informasiyanın mətbuat vasitəsi ilə əhali üçün açıqlanmasıdır. Bu monitorinq üçün başqa bir səbəb kimi jurnalistlərin müxalifətyönlü mətbuat orqanını təmsil etmələrini göstərmək olar. Təəssüflə qeyd olunmalıdır ki, bu tipli mətbuat orqanları

bir qayda olaraq əldə etdikləri informasiyaları redaksiyanın mövqeyinə uyğun olaraq verir və ya şərh edirlər.

Beləliklə, monitoringin praktiki hissələrinin nəticələrini ümumiləşdirərək dövlət və yerli özünüidarə orqanları ölkə qanunvericiliyində əks olunmuş prinsiplərə praktikada necə əməl etmələrini qiymətləndirək:

- Vətəndaşların, təşkilatların və mətbuat orqanlarının praktikada və real şəraitdə İctimai informasiyalara çıxışı üçün mövcud olan şərait **əlverişli** deyildir və bu tip informasiyaların adı çəkilən qruplar üçün **açıqlığı** tam təmin olunmamışdır. Vəzifəli şəxslərin verilən sorğulara reaksiyası qanunlara əməl etmək prinsipinə deyil, onların mülahizə hüquqlarına əsaslanır. Yəni bir dövlət və ya yerli özünüidarə orqanı verilən eyni sorğuya mükəmməl cavab verdiyi halda digəri bu sorğulara ümumiyyətlə heç bir cavab vermir. Məsələn, məhkəmələrə və bələdiyyələrə göndərilən sorğular məzmun etibarlı ilə eyni olmuşdur. Lakin bu sorğulara bəzi məhkəmə və bələdiyyələr təminədiyi cavab verdikləri halda digərləri tam etinasız yanaşmışdır. Bu halın mövcudluğunu mövcud qanunvericiliyin mükəmməl olmaması ilə əlaqələndirmək düzgün deyildir. Yeni qəbul olunan qanun tətbiq olunduqdan sonra da belə halların davam edəcəyinə heç bir təminat yoxdur. Məmur istənilən qanunu asanlıqla poza bilərlər və belə halda ona hər hansı cəzanın tətbiq olunacağı gözlənilmir;

- Monitoring zamanı verilən test sorğularından heç birinə şəxs, cəmiyyətin maraqlarının təmin olunması naminə imtina halı qeydə alınmamışdır. Lakin jurnalistin Müdafiə Nazirliyinə verdiyi sorğuların heç biri cavablandırılmamışdır. Halbuki, soruşulan informasiya açıq tipli olmuşdur. Ümumiyyətlə, ölkənin güc nazirlikləri ək-

səriyyət halda sorğuya cavab vermək istəmədikdə bunu dövlətin təhlükəsizliyi və ya hərbi sirr olması ilə əsaslandırmağa cəhd edirlər;

- Monitoring zamanı həm təşkilatın sırası və vətəndaş qismində çıxış edən nümayəndələri, həm jurnalistlər, həm də təşkilatın yazılı sorğularını bilavasitə dövlət və yerli özünüidarə orqanlarına təqdim edən nümayəndələr həmin orqanların yerləşdikləri binalarda olarkən binanın çöl və içəri hissələrində (əsasən qəbul otaqlarında və sənədlərin qəbulu ilə məşğul olan ümumi şöbələrdə) müşahidələr aparmışlar. Əksəriyyət hallarda bu orqanlarda əhalinin məlumatlandırılması üçün xüsusi məlumat guşələri, lövhələri və digər məlumatlandırıcı vasitələr olmamışdır. Yalnız bəzi orqanların (məsələn, Ədliyyə Nazirliyinin) qəbul otaqlarında hər hansı bir məsələ ilə bağlı (məsələn, Ədliyyə Nazirliyində hüquqi şəxslərin qeydə alınma qaydalarına dair) məlumatlar yerləşdirilmişdir. Dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının demək olar ki, heç biri öz fəaliyyətləri ilə bağlı bələdçi kitabçalar, bukletlər hazırlayıb yaymırlar. Əksəriyyət orqanların internet sahifələri ya yoxdur, yaxud orada geniş əhali kütlələrini maraqlandıran məlumatlar yerləşdirilmir. Məsələn, Daxili İşlər Nazirliyi Dövlət Yol Polisi göstərdiyi pullu xidmətlərə görə həmin xidmətlərin bilavasitə göstərildiyi yerlərdə tariflərə dair heç bir lövhə yoxdur. Həmin təşkilatın veb sahifəsində isə yalnız avtomobillərə texniki xidmət üçün tariflər göstərilmişdir. Dövlət Gömrük Komitəsi isə bilavasitə əhalinin maraqlarına aid olan bütün məlumatları, o cümlədən Gömrük tariflərini əhalidən gizlətmək üçün bütün vasitələrdən istifadə edirlər. Monitoring aparılmış Yerli özünüidarə orqanlarının heç birində yerli vergilər, icarəyə verilən torpaq sahəsinin qiymətlə-

rinə və s. xidmətlərə görə qiymətlərin göstərildiyi heç bir lövhəyə təsadüf edilməmişdir. Beləliklə, **ölkə əhalisinin dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının fəaliyyəti barədə məlumatlılığı olduqca aşağı səviyyədədir.** Belə halın mövcudluğu həmin orqanların qeyri-şəffaf fəaliyyət göstərməsinə və korrupsiyaya geniş şərait yaradır;

- Monitoring zamanı bir sıra dövlət və yerli özünüidarə orqanlarında təşkilat nümayəndələrinin informasiya almaq hüquqları kobud surətdə pozulmuşdur. Belə ki, Məhkəmələr yazılı sorğuları bilavasitə qəbul etməkdən ümumiyyətlə imtina etmiş və sorğunu təqdim etmək istəyən təşkilat nümayəndəsinə qarşı kobudluq göstərmişlər. Binəqədi rayon bələdiyyəsi sorğu məktubunu təqdim edən QHT nümayəndəsi olduğunu bildikdə ona qarşı kobudluq etmiş və belə təşkilatlara heç bir informasiya verməyəcəklərini bəyan etmişlər. Daha pis münasibət sırayı vətəndaş qismində çıxış edən şəxslərə qarşı olmuşdur. Dövlət və ya yerli özünüidarə orqanına daxil olmaq istəyən nümayəndələr hər hansı informasiya almaq üçün məmurun yanına getmək, yaxud hər hansı strukturdan sadəcə məlumat almaq istəyini bildirdikdə çox hallarda ona istehza edilmiş, yaxud təhqir edilərək binaya buraxılmamışlar. Bu baxımdan Bakı şəhər İcra Hakimiyyəti xüsusi fərqlənir. Bu orqan hətta təşkilatın rəsmi şəkildə göndərdiyi yazılı sorğuya belə savadsız və istehzal cavab vermişlər (məsələn, "yaxşı olar ki, qanunları oxuyasınız"). Beləliklə, monitoring zamanı bir çox hallarda **informasiyanın əldə edilməsinin qanuniliyinə dövlət və yerli özünüidarə orqanları etinasızlıq göstərmiş və bununla da mövcud qanunvericiliyi kobud surətdə pozmuşlar;**

- Yuxarıda göstəriləyi kimi, qanunverici-

lik sorğulara verilən cavabların mötəbərliyinə tam təminat vermir. Bu hal isə praktikada özünü daha qabarıq şəkildə ifadə edir. Monitoring dövründə bir informasiya üçün təşkilat tərəfindən bir neçə sorğu verilməsi halları olmuşdur. Bir çox hallarda təşkilatın verdiyi yazılı sorğuya verilən cavab, eyni məsələ ilə bağlı jurnalist sorğusuna verilən cavabdan ciddi surətdə fərqlənmişdir. Bu hal onu göstərir ki, vəzifəli şəxs informasiyanı təhrif etməklə və ya qeyri obyektiv tam olmayan və ya həqiqətə uyğun olmayan şəkildə təqdim edə bilər. Təəssüf ki, nə qanunvericilikdə, nə də praktikada bu tip halların qarşısının alınması üçün ciddi mexanizm yoxdur;

- Monitoring dövründə sorğulara cavab verməyən orqanın özbaşnalığı ilə bağlı həmin təşkilatın yuxarı orqanına verilən məlumatlara da etinasız münasibət bəslənilmişdir. Məsələn, Bakı şəhəri rayonlarının icra hakimiyyətləri sorğulara cavab vermədikdə, həmin orqanın təbə olduğu Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinə verilən məlumata heç bir reaksiya verilməmişdir. Məhkəmə orqanlarının informasiya verməkdən qanunu kobud və aşkar surətdə pozmaqla imtina etməsinə dair Məhkəmə Hüquq Şurasına verilən şifahi məlumata həmin orqan heç bir izahat verməmişdir. Ölkədə məhkəmə sisteminin iflic vəziyyətdə olması da informasiya əldə etmək hüququnun pozulmasının qarşısının alınmasına imkan vermir. Ölkə vətəndaşları onların maraqlarına aid olan informasiyaları ala bilmədikdə öz hüquqlarını təmin etmək üçün heç bir ciddi və effektiv müdafiə vasitəsindən istifadə edə bilmirlər. Beləliklə də, ölkədə **İnformasiya əldə etmək hüququnun müdafiəsi** nə qanunvericilik, nə də praktikada təmin olunmamış qalır.

Ekspertlər arasında sorğu

Layihə çərçivəsində tətbiq edilən monitoring alətlərindən ən mühümlərindən biri də

Dövlət hakimiyyət və yerli özünüidarə orqanlarından informasiyaların əldə edilməsinə və dövlətin informasiya resurslarına çıxışın mümkünlüyünün səviyyəsini müəyyənləşdirmək məqsədilə ekspertlər arasında sosioloji sorğu keçirməsi olmuşdur. Sorğuları təcrübəli sosioloqlar həyata keçirmiş və sorğulara cəlb olunanlar təcrübəli ekspertlər olmuşdur. Sorğuların nəticələrinin bir çox istiqamətlər üzrə monitoringin praktiki hissələri ilə üst-üstə düşmüşdür. Sorğuların nəticələri də onu göstərdi ki, informasiyanın əldə edilməsinə mane olan əsas amil yalnız qanunvericiliyin mükəmməl olmaması deyildir. Sorğular da digər monitoring alətlərinin nəticələrinə uyğun olaraq ölkədə informasiyanı almaq və ötürmək (vermək) praktikasının və ənənəsinin zəif olmasını təstiq etdi. Nəticələr həmçinin digər monitoring istiqamətlərində olduğu kimi onu göstərir ki, sorğuçular informasiya əldə etmək üçün çox zaman informasiyaya malik olan məmuru tapa, yaxud zəng edə bilmirlər. Bu isə bir daha informasiyanın alınmasına əngəl yaradan səbəblərdən birinin mövcudluğunu bir daha təstiq etdi. Bu səbəb struktur problemi ilə bağlı olan səbəbdir. Dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının əksəriyyətində bütün informasiyaların cəmləşdiyi vahid struktur, yaxud məsul şəxsin olmaması informasiyanın əldə edilməsinə ciddi əngəl yaradır. Sorğunun nəticələri həmçinin məmurların jurnalistlərə informasiya verməkdə xüsusi maraqlı olmadıqlarını təstiq edir.

Mətbuatın monitoringi

Tətbiq olunan monitoring alətlərindən biri də mətbuatın monitoringi olmuşdur.

Bu layihədə mətbuatın monitoringi vəziyyətin obyektiv qiymətləndirilməsi üçün tətbiq olunan əsas alətlərdən sayılmır. Bu monitoring yalnız digər alətlərin nəticələrinin əlavə olaraq gücləndirilməsi məqsədi ilə tətbiq edilmişdir. Bununla belə mətbuatın monitoringi bir sıra məsələləri ortaya qoya bilmişdir.

Bunlardan birincisi ondan ibarət olmuşdur ki, dövlət və yerli özünüidarə orqanları ayrı-ayrı mətbuat orqanlarına fərqli münasibət bəsləyirlər və bu münasibət əksəriyyət hallarda onların informasiyanı verib verməmək və ya onu hansı formada vermək məsələsini həll edir.

Mətbuatın monitoringi keçirilən zaman materialları araşdırarkən belə nəticəyə gəlmək olar ki, bu informasiyaların bir qismini təsdiq etdirməyə ehtiyac olmamışdır, digər halda isə bunu jurnalist və ya redaksiya səhlənkarlığı, yaxud informasiyanı dəqiqləşdirməyin mümkünsüzlüyünün əvvəlcədən bəlli olduğu hal kimi qeyd etmək olar. Jurnalistlərin bir çoxu digər mənbələrdən əldə etdikləri informasiyaları aidiyatı dövlət və ya yerli özünüidarə orqanı ilə dəqiqləşdirməyə cəhd etməmələrinin səbəbi kimi bu işin olduqca çətin olması və ya bir çox hallarda mümkün olmaması ilə əsaslandırırlar. Doğrudan da tətbiq olunan digər monitoring alətləri bu fikirləri bir çox hallarda təsdiq edir. Məmurların bir çoxu verilən sorğuya cavab vermək istəmir, yaxud onlara zəng etmək və ya qəbullarına düşmək mümkün olmur. Başqa hallarda isə informasiyanı almaq üçün yalnız bir mərkəzləşdirilmiş orqan olur (məsələn, Daxili İşlər Nazirliyinin Mətbuat Xidməti) və bu orqan bir çox hallarda hər hansı strukturda baş verən hadisəyə dair məlumatsız olur.

Digər ciddi bir problem dövlət və ya yerli özünüidarə orqanının özü tərəfindən

açıqlanan, yaxud KİV-ə ötürülən informasiyaların mötəbərlik (dürüslük) problemidir. Bir çox hallarda aidiyyəti orqan informasiyanı açıqlayarkən məqsədyönlü şəkildə təhriflərə yol verir və ya əslində həqiqət olmayan informasiyalar yayırlar. Yaxud bir hadisə ilə bağlı müxtəlif dövlət və ya yerli özünüidarə orqanı müxtəlif, bir çox hallarda bir-birinə əks olan informasiyalar yayırlar. Məsələn, Bakı şəhərinin dağlıq hissəsində baş verən sürüşmə halları ilə bağlı müxtəlif dövlət orqanlarının verdikləri informasiyalar bir-biri ilə o qədər ziddiyyət təşkil etmişdir ki, bu hal əhali arasında çaşqınlıq yaratmışdır. Təəssüf ki, belə olan halda dürüst informasiyanın məhz hansı olduğunu müəyyən etmək çətin olur.

Bu halın əhalinin sağlamlığı, təhlükəsizliyi və ya ətraf mühitə aid olması hallarında da baş verməsi adi hala çevrilmişdir. KİV haqqında qanunda və digər qanunlarda olan boşluqlar qeyri mötəbər (dürüst olmayan) informasiyanın yayılmasının qarşısını almağa imkan vermir.

Digər bir məsələ mətbuat orqanlarının özlərinin aldıkları informasiyanı oxuculara çatdırmaqla bağlı olan məsələdir.

Monitorinq zamanı müəyyən olunmuşdur ki, bəzən eyni informasiya müxtəlif önlü mətbuat orqanında müxtəlif yanaşmalarla əks etdirilir. Belə halın mövcudluğu da informasiyanın mötəbərliyini (dürüslüyünü) şübhə altına alır.

MONİTORİNG NƏTİCƏSİNDƏ MÜƏYYƏN OLUNMUŞ VƏ İNFORMASIYA ƏLDƏ OLUNMASINA MANE OLAN HALLARI DOĞURAN SƏBƏBLƏR

Layihə çərçivəsində həyata keçirilən monitoring ölkədə dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının sahib olduğu informasiyaların əldə olunma mümkünlüyünün ümumi vəziyyətini müəyyən etməklə yanaşı, informasiya əldə edilməsi sahəsində mövcud olan maneələri doğuran səbəbləri də ortaya qoymuşdur. Bu səbəblərin bir çoxu spesifik səbəblərdir. Həmin səbəblər nəinki Azərbaycan üçün, həmçinin bir çox oxşar şəraitin mövcud olduğu ölkələr üçün də xarakterikdir.

Müəyyən olunan səbəblər aşağıdakılar olmuşdur:

Hüquqi səbəblər

- Milli normalar hazırlanarkən **universal** və **ümumavropa** səviyyəli beynəlxalq sənədlərdən, o cümlədən Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin və Parlament Asambleyasının çoxsaylı müvafiq qətnamə və qərarlarından, Avropa Məhkəməsinin Konvensiyanın 10-cu maddəsi ilə bağlı çıxardığı qərarlardan tam istifadə olunmaması, nəticədə Milli normaların beynəlxalq standartlara tam cavab verməməsi;
- Müvafiq qanunvericilik aktlarında infor-

masiya əldə olunmasını təmin edən mexanizmlərin konkret və mükəmməl olmaması;

- İnformasiya sahibi və vəzifəli şəxslər üçün informasiyanı əsassız olaraq vermədiyi hallarda qanunvericilikdə ciddi cəzaların nəzərdə tutulmaması;

Struktur və təşkilati səbəblər

Təşkilat tərəfindən verilən yazılı sorğulara bir sıra hallarda dövlət və yerli özünüidarə orqanları cavab vermək istədikləri halda bunu həyata keçirə bilməmişdir. Belə ki, mövcud dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının əksəriyyətində, xüsusən də aşağı səviyyəli orqanlarda informasiyanın cəmləşdiyi vahid struktur yoxdur. Orqanlar təşkilati quruluş baxımından vətəndaşlara, və təşkilatlara sorğu əsasında informasiya vermək və ya heç bir sorğu olmadan informasiyaları açıqlamaq üçün imkanlara malik deyildir, yaxud bu imkanlar olduqca məhduddur. Yalnız mərkəzi təşkilatların mətbuat xidmətləri vardır ki, onlar da yalnız KİV-lə əməkdaşlıq edir və bu əməkdaşlıq yüksək səviyyədə deyildir. Dövlət və yerli

özünüidarə orqanlarının İnternet informasiya ehtiyatlarına malik deyildir. Parlament tərəfindən qəbul olunmuş yeni qanun bu problemi həll etmək üçün müəyyən imkanlar yaradır.

Prosedur xarakterli problemlər

İstər sorğunun verilməsi, istərsə də sorğuların cavablandırılması üçün normalarda əks olunmuş və praktikada mövcud olan prosedurlar olduqca mürəkkəbdir. Məsələn, sənədlərin idarədaxili dövriyyəsi üçün mövcud olan praktika sosializm dövründən qalma praktikadır. Həmin praktika qapalı cəmiyyət üçün nəzərdə tutulduğu üçün hazırkı tələblərə cavab vermir. Bu praktika bütün daxil olan və çıxan sənədlərin dövriyyəsinə, o cümlədən informasiya əldə edilməsi üçün nəzərdə tutulan sənədlərin dövriyyəsinə ləngidir.

Mədəni, siyasi və ictimai xarakterli səbəblər

Bu səbəblər ekspertlərin diqqətini o qədər də cəlb etməsə də, əslində informasiyanın əldə edilməsi üçün mövcud olan ciddi maneələrdəndir. Ölkədə bütövlükdə "aşkarlıq mədəniyyəti" və "məxfilik mədəniyyəti" aşağı olduğu kimi, həm də informasiya üçün sorğu vermək və verilən sorğuya cavab vermək ənənəsi yoxdur. Eyni zamanda monitorinqin nəticələrinə əsaslanaraq qeyd etmək olar ki, informasiya sahibləri informasiyanı verərkən sorğuçunun mənsubiyyətini nəzərə alırlar. Cəmiyyətdə parçalanmanın olması, siyasi dialoqun aşağı səviyyəsi, hakimiyyətlə siyasi müxalifət arasındakı ziddiyyətlər, Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin əksəriyyət hallarda hakimiyyət və müxalifət cəbhələrinə bölünməsi informasiyanın alınmasına və yayılmasına mənfi təsir göstərir.

TÖVSIYYƏLƏR

Monitorinqi həyata keçirən personal, o cümlədən layihənin icrasına cəlb olunan hüquqşünaslar monitorinqin nəticəsində ortaya çıxan problemlərin aradan qaldırılması üçün tövsiyyələr hazırlamışdır. Tövsiyyələr qanunvericiliyin və qüsurlu praktikanın dəyişdirilməsi və təkmilləşdirilməsi istiqamətindədir. Bununla belə informasiyanın əldə edilməsi sahəsində təkcə qanunvericiliyin və praktikanın mükəmməl olması vəziyyəti tam dəyişə bilməz. Ona görə də tövsiyyələr həmçinin vətəndaş cəmiyyəti strukturlarına və kütləvi informasiya vasitələrinə də yönəlmişdir.

- İnformasiya əldə edilməsi haqqında qanunun tətbiqi ilə bağlı bir sıra qanunvericilik və normativ aktlara əlavə və dəyişikliklər edilməlidir. Bu əlavə və dəyişikliklər ilk növbədə Cinayət və İnzibati Xətalər məəcəllələrinə edilməlidir. Hazırda bu məəcəllələrdə informasiyanın verilməsindən əsassız imtinaya görə heç bir ciddi sanksiya nəzərdə tutulmamışdır. Nəzərdə tutulan sanksiyalar yalnız jurnalistlərə deyil, bütün sorğuçulara əsasız olaraq informasiya verilmədikdə tətbiq olunmalıdır.

- İnzibati Xətalər Məcəlləsinə vəzifəli şəxsin hansı hallarda inzibati məsuliyyətə cəlb olunması konkretləşməlidir. Vəzifəli şəxs informasiya əldə etmək hüququnu pozduğu halda inzibati məsuliyyətə cəlb edildikdə, o soruşulan informasiyanı vermək öhdəliyindən azad olmamalıdır. İnzibati məsuliyyətə cəlb edilərək cəzalandırılmış vəzifəli şəxs dərhal sorğuçunun tələblərini təmin etməlidir. Bu haqda məəcəllədə xüsusi müddəa əks etdirilməlidir;

- İnformasiya əldə etmək hüququnu dəfələrlə və kobud surətdə pozmuş məmur, əgər bu pozuntu sorğuçuya ciddi zərər vurmuşdursa cinayət qanunvericiliyində bunun üçün cəza nəzərdə tutulmalıdır və bununla bağlı Cinayət Məcəlləsinə yeni müddəalar daxil edilməlidir;

- İdarə daxili dəftərxana fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi həyata keçmədikcə informasiyanın verilməsi ilə bağlı sorğuların qəbulu, işlənilməsi və cavablandırılması işini dəqiq və vaxtında həyata keçirilməsi problematik olacaqdır. Odur ki, dövlət və yerli özünüidarə orqanla-

rında sorğulara baxılması və onların cavablandırılması ilə bağlı məsələləri tənzimləmək məqsədi ilə Nazirlər Kabinetinin qərarı ilə təstiq olunmuş **qaydalar** tətbiq edilməlidir. Bu qaydalarda informasiyanın əldə edilməsi ilə bağlı verilən sorğuları təmin etməyin konkret mexanizm və prosedurları əks olunmalıdır;

- Dövlət orqanlarında və mümkün hallarda yerli özünüidarə orqanlarında sorğuların qəbulu və informasiyanın verilməsi işlərinə məsul olan struktur və ya məsul şəxsin təyin olunması məqsəduyğundur;

- Dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının vəzifəli şəxsləri üçün informasiyanın verilməsi qaydalarına dair xüsusi təlimatlar hazırlanmalı, vəzifəli şəxslər arasında hüquqi maarifləndirmə işləri həyata keçirilməlidir. Bu məqsədlə xüsusi təlim proqramları işlənilməli və tətbiq olunmalıdır;

- Bir çox hallarda sorğuçular informasiya əldə etmək üçün aidiyyəti orqana müraciət etmirlər. Bu zaman qanunvericiliyə görə sorğunu qəbul edən orqan onu aidiyyəti təşkilata göndərməli və bu barədə sorğuçuya məlumat verməlidir. Monitorinqin nəticələrinə əsaslanaraq qeyd edə bilərik ki, bir çox dövlət və yerli özünüidarə orqanları onlara aid olmayan informasiyanın hansı orqanda olmasını bilmirlər. Nəticədə qanunun tələbləri pozulur. Hakimiyyət dövlət və yerli özünüidarə orqanları arasında informasiya mübadiləsinin təşkili istiqamətində tədbirlər həyata keçirməlidir;

- Ölkədə informasiya almaq mədəniyyətinin yüksəldilməsi üçün xüsusi dövlət proqramının qəbulu məqsəduyğundur olardı. Proqram çərçivəsində vətəndaş cəmiyyəti strukturları və KİV-lə geniş əməkdaşlıq həyata keçirməklə məlu-

matlandırma və maarifləndirmə işləri təşkil olunmalıdır. Bu istiqamətdə səmərəli fəaliyyət məqsədi ilə beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi məqsəduyğun olardı;

- Dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının İnternet informasiya ehtiyatlarının yaradılması üçün vahid standart qaydalar müəyyənləşdirilməli və internet informasiya ehtiyatlarının yaradılmasında özfəaliyyət hallarına yol verilməməlidir;

- Məhkəmə orqanları informasiya əldə edilməsi hüququnun pozulması hallarının qarşısının alınmasında ciddi rol oynamalıdır. Məhkəmələrin müstəqilliyi və hakimlərin milli və beynəlxalq normaları mükəmməl bilmələri informasiya azadlığı hüququnun təmin olunması üçün ciddi zəmin yarada bilər;

- Bütün sorğuçular üçün (KİV, fərdlər, təşkilatlar) hüquqi imkanların genişləndirilməsini nəzərdə tutan tədbirlər həyata keçirilməlidir;

- Dövlət və yerli özünüidarə orqanlarının yerləşdiyi binalarda vətəndaşların KİV və təşkilat nümayəndələrinin qəbulu üçün şərait yaradılmalıdır. Bu məqsədlə binalarda normal şəraiti olan qəbul otaqları təşkil olunmalıdır. İnformasiyanı birbaşa məmuradan almaq istəyən sorğuçulara mümkün şəraitdə binaya sərbəst daxil olmaq imkanı yaradılmalı, bu mümkün olmadıqda isə qəbul otağında vaxtaşırı qəbullar keçirilməlidir;

Vətəndaş cəmiyyəti qurumları və KİV üçün tövsiyyələr

- Qeyri-Hökumət Təşkilatları və Kütəvi İnformasiya Vasitələri verdikləri sorğulara vaxtında və dürüst cavab al-

madıqda məhkəmə mexanizmlərindən istifadə etməlidir. Məhkəmələrə cəlb edilən dövlət və yerli özünüidarə orqanı bütün hallarda növbəti dəfə sorğulara münasibətdə daha diqqətli olacaqdır. Eyni zamanda belə orqanların fəaliyyəti yaxın dövrlərdə formalaşacaq İnformasiya Məsələləri üzrə Müvəkkil təsisatının diqqət mərkəzində olacaqdır;

- Sorğular, xüsusən də yazılı sorğular verilərkən sorğunu qəbul edən vəzifəli şəxsə informasiyanın tipini və həmin orqanın informasiyanı verməli olduğunu xatırlatmaq olduqca effektiv metoddur. Təşkilatımız monitoring keçirərkən sorğunu adi qaydada və xatırlama ilə birgə təqdim edərək ayrı-ayrı nəticələr əldə etmişdir;

- Dəfələrlə sorğulara etinasız yanaşan dövlət və yerli özünüidarə orqanına qarşı qanun çərçivəsində ictimai aksiyalar təşkil olunmalıdır (ən qapalı təşkilat, ən əlçatmaz məmur nominasiyalarının müəyyənləşməsi və s.);

- Kütləvi İnformasiya Vasitələri dövlət və yerli özünüidarə orqanlarından əldə etdikləri informasiyaları təhrif etmə-

məlidir. Əgər jurnalistə verilən informasiyanın dürüst və mükəmməlliyi şübhə yaradırsa, onda həmin informasiyanı başqa vasitələrlə dəqiqləşdirməyə çalışmaq lazımdır və ya informasiya sahibinin qeyri-dəqiq informasiya verdiyinə görə məsuliyyət məsələsi qaldırılmalıdır;

- QHT-lər və KİV ölkədə informasiyanın əldə edilməsi istiqamətində maarifləndirmə və məlumatlandırma işləri aparmalı və ölkədə informasiya əldə etmək mədəniyyətini, ənənəsini və praktikasının yaradılmasına tövhə verməlidirlər;

Beynəlxalq qurumlar Azərbaycanda söz, informasiya mübadiləsi azadlığının vəziyyətinə dair hesabatlar hazırlayarkən ölkədə olan yalnız bir təşkilatın məlumatından bəhrələnməməli və beləliklə qeyri-dəqiqliyə və qeyri-obyektivliyə yol verməməlidirlər.

Beynəlxalq və xarici ölkə təşkilatları Azərbaycanda informasiya azadlığının bütövlükdə təmin olunması üçün xarici ölkələrin qabaqcıl təcrübəsinin təşviq və təbliğ olunması işinə yardım etməlidirlər.

ƏLAVƏ

Dövlət hakimiyyəti və yerli özünüidarə orqanlarından informasiyaların əldə edilməsinə və dövlətin informasiya resurslarına çıxışın mümkünlüyü haqqında sorğu

Hörmətli ekspert "Vətəndaşların Əmək hüquqlarını Müdafiə Liqası "Azərbaycan Respublikasında informasiyaya çıxışın təmin olunma vəziyyəti. Monitoring və kampaniyaların təşkili" adlı layihə çərçivəsində **Dövlət hakimiyyəti və yerli özünüidarə orqanlarından informasiyaların əldə edilməsinə və dövlətin informasiya resurslarına çıxışın mümkünlüyünün** səviyyəsini müəyyənləşdirmək məqsədilə 100 nəfər ekspert arasında sosioloji sorğu keçirir. Bu sorğuda iştirak edərək aşağıda verilən sualları, təklif olunan cavabları dairəyə almaqla, cavablandırmağı Sizdən xahiş edir və əvvəlcədən minnətdarlığımızı bildiririk.

1.Yaşınız?

- a) 18-24
- b) 25-34
- c) 35-44
- d) 45-54
- e) 55-dən yuxarı

2.Cinsiniz?

- a) Kişi
- b) Qadın

3.Məşğuliyyət növünüz?

- a) Jurnalist
- b) QHT-nümayəndəsi
- c) Ekspert
- d) Digər (zəhmət olmasa qeyd edin)

4.Peşə fəaliyyətinizi həyata keçirərkən informasiya almaq üçün müxtəlif səviyyəli dövlət orqanlarına müraciət etməli olursunuzmu?

a) Bəli b) Xeyr 5.Dövlət hakimiyyət orqanı, yerli özünüidarəetmə orqanı və dövlət müəssisələrindən informasiya almaq üçün hansı üsullardan istifadə edirsiniz? a) Telefon vasitəsi ilə b) Şəxsən getməklə c) Ərizə və sorğu verməklə d) Poçt vasitəsi ilə ərizə və sorğu göndərməklə e) Vəkil edilmiş şəxsi göndərməklə f) Digər (zəhmət olmasa qeyd edin)	c) Məmurların qəbuluna çox çətinliklərdən sonra düşmək olur d) Heç bir maneə olmadan məmurların qəbuluna düşürəm 9.Sizə informasiya verməkdən imtina edildiyi hallarda, bunu nə ilə əsaslandırırlar? a) İnformasiyanın konfedensial xarakterli olması ilə b) Başqa təşkilata göndərilər c) Məmurların məşğul olması ilə d) Heç bir izahat vermirlər e) Digər _____
6.Hakimiyyət orqanlarının Sizə göstərdiyi informasiya xidmətinin keyfiyyətini qiymətləndirin? a) İnformasiyanı tam həcmdə alıram b) Aldığım informasiya tam həcmdə olmur c) İnformasiya ala bilmirəm d) İnformasiya almaq üçün müraciət etməmişəm 7. İnformasiya alınması üçün nə qədər vaxt sərf etməli olursunuz ? a) Bir-neçə gün b) İki həftə c) Bir ay d) Bir aydan çox e) Öz cavab variantınızı qeyd edin	10.Dövlət orqanlarının fəaliyyəti haqqında informasiya ala bilmədiyiniz hallarda, pozulmuş hüquqlarınızın bərpa edilməsi üçün müraciət edirsinizmi, əgər müraciət edirsinizsə, hara? a) Müraciət etməmişəm b) Yuxarı orqana (məmura) müraciət etmişəm c) Məhkəmə orqanlarına müraciət etmişəm d) Digər _____
8.Hakimiyyət orqanları və dövlət müəssisələrinə şəxsən müraciət edərkən hansı çətinliklərlə üzləşirsiniz? a) Binaya buraxmırlar b) Binaya buraxırlar lakin məmurların yanına buraxmırlar	11.Sizin fikrinizcə məmurlar və əhali arasında olan qarşılıqlı münasibətlərin vəziyyəti necədir? a) Hər bir vətəndaş istədiyi informasiyanı tam həcmdə ala bilər. b) İnformasiyalar vətəndaşın sosial statusundan asılı olaraq təqdim edilir. c) Adətən vətəndaşa heç bir konkret informasiya verilmir. d) Müxtəlif məmurlar məsələyə müxtəlif cür yanaşırlar. e) Öz cavab variantınızı qeyd edin

12. Sizin fikrinizcə məmurlar və öz peşə fəaliyyətinin növünə görə informasiya almaq məcburiyyətində qalan şəxslər (jurnalistlər, ekspertlər, QHT əməkdaşları) arasında münasibətlər hansı səviyyədə qurulmuşdur?

- a) Əməkdaşlıq səviyyəsində
- b) Rəsmi səviyyədə
- c) Qeyri-dost səviyyəsində
- d) Cavab verməkdə çətinlik çəkirəm
- e) Öz cavab variantınızı qeyd edin

13. Sizin fikrinizcə məmurlar və öz peşə fəaliyyətinin növünə görə informasiya almaq məcburiyyətində olan şəxslər ilə (jurnalistlər, ekspertlər, QHT əməkdaşları) məmurlar arasında əməkdaşlığın yaranmasına mane olan hansı səbəblərdir ?

- a) Məmurların şəxsi keyfiyyətləri
- b) Mövcud faktların ört-basdır etmək arzusu
- c) Yüksək səviyyəli məmurların əlaqələr yaradılmasının arzu edilməzliyi haqqında göstərişləri

qında göstərişləri

- d) İnformsiya almaq istəyən şəxslərin qeyri-peşəkarlığı
- e) Öz cavab variantınızı qeyd edin

14.Müxtəlif səviyyəli hakimiyyət orqanları tərəfindən vətəndaşlara informasiya təqdim edilməsinin mövcud mexanizmləri ilə nə dərəcədə tanışsınız ?

- a) Kifayət qədər məlumatım var
- b) Qismən məlumatım var
- c) Heç bir məlumatım yoxdur
- d) Cavab verməkdə çətinlik çəkirəm

15.Hakimiyyət orqanlarının fəaliyyəti haqqında vətəndaşların informasiya almaq hüquqlarının tənzimləyən qanunvericilik aktlarının təkmilləşdirilməsi vacibdirmi ?

- a) Bəli vacibdir.
- b) Təkmilləşdirsə yaxşıdır
- c) O qədər də vacib deyil
- d) Cavab verməkdə çətinlik çəkirəm